

SENAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1985-1986

4 FEVRIER 1986

Projet de loi relatif à l'organisation et au subventionnement de l'enseignement spécial intégré

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE L'ENSEIGNEMENT ET DE LA SCIENCE (1)
PAR Mme **DEMEULENAERE-DEWILDE**

EXPOSE DU MINISTRE (N)

En guise d'introduction à la discussion générale, le Ministre de l'Education nationale (N) fait un commentaire détaillé dans lequel il retrace l'historique du projet qui vous est soumis.

Dès 1977 fut déposée une proposition de loi relative à la politique générale en faveur des handicapés, dont le chapitre IV concernait l'enseignement spécial intégré.

Ont participé aux travaux de la Commission :

Membres effectifs : MM. Windels, président; Antoine, Cerexhe, De Bondt, De Kerpel, Doumont, Hazette, Hismans, Mme Liets-Croes, MM. Mouton, Noerens, Mme Panneels-Van Baelen, MM. Saulmont, Seeuws, Smits, Mme Tyberghien-Vandenbussche, M. Van Der Niepen et Mme Demeulenaere-Dewilde, rapporteur.

Membres suppléants : MM. Bataille, Conrotte, Kenzeler, Ottenbourg, Pataer, Pécriaux et Taminiaux.

R. A 12929*Voir :*

Document du Sénat :
130 (1985-1986) : N° 1.

(1) Chambre des Représentants, session de 1982-1983, 454 (1982-1983) n° 1; session de 1983-1984, 454 (1982-1983), n° 2 et 3; Annales de la Chambre des Représentants des 20 et 22 décembre 1983.

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1985-1986

4 FEBRUARI 1986

Ontwerp van wet houdende organisatie en subsidiëring van het geïntegreerd buitengewoon onderwijs

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE VOOR
HET ONDERWIJS EN DE WETENSCHAP (1)
UITGEBRACHT
DOOR MEVROUW **DEMEULENAERE-DEWILDE**

UITEENZETTING VAN DE MINISTER (N)

Ter inleiding van de algemene bespreking verstrekt de Minister van Onderwijs (N) een omstandige toelichting waarbij hij de geschiedenis van het voorliggend ontwerp schetst.

Reeds in 1977 werd een wetsvoorstel ingediend betreffende het gehandicaptenbeleid in het algemeen waarvan hoofdstuk IV betrekking had op het geïntegreerd buitengewoon onderwijs.

Aan de werkzaamheden van de Commissie hebben deelgenomen :

Vaste leden : de heren Windels, voorzitter; Antoine, Cerexhe, De Bondt, De Kerpel, Doumont, Hazette, Hismans, Mevr. Liets-Croes, de heren Mouton, Noerens, Mevr. Panneels-Van Baelen, de heren Saulmont, Seeuws, Smits, Mevr. Tyberghien-Vandenbussche, de heer Van Der Niepen en Mevr. Demeulenaere-Dewilde, verslaggever.

Plaatsvervangers : de heren Bataille, Conrotte, Kenzeler, Ottenbourg, Pataer, Pécriaux et Taminiaux.

R. A 12929*Zie :*

Gedr. St. van de Senaat :
130 (1985-1986) : N° 1.

(1) Kamer van Volksvertegenwoordigers, zitting 1982-1983, 454 (1982-1983), nr. 1; zitting 1983-1984, 454 (1982-1983), nrs. 2 en 3; Handelingen van de Kamer van Volksvertegenwoordigers 20 en 22 december 1983.

Depuis la réforme de l'Etat de 1980, certaines des matières en question ont été communautarisées.

C'est la raison pour laquelle une proposition distincte fut déposée le 19 novembre 1980 par Mme W. Demeester, proposition contresignée par des représentants de tous les partis et qui concernait l'organisation et le subventionnement de l'enseignement spécial intégré.

Ce texte résultait des modifications intervenues, depuis l'entrée en vigueur de la loi du 6 juillet 1970, dans la manière de concevoir la politique en faveur des handicapés.

Le présent projet répond aux besoins des parents des enfants handicapés.

Son objet est double :

Premièrement, l'article 1er de la loi du 6 juillet 1970 est modifié et rédigé d'une manière positive.

Deuxièmement, une base légale est créée qui permet de garantir une guidance spéciale aux élèves handicapés, dans le cadre de l'enseignement ordinaire.

Le projet tient compte des avis positifs émis les 2 mai 1978, 28 janvier 1981 et 5 décembre 1983 par le Conseil supérieur de l'enseignement spécial. Le 6 décembre 1983, la proposition fut adoptée à l'unanimité par la commission de la Chambre des Représentants, cette dernière la votant ensuite, aussi à l'unanimité, en sa séance publique du 20 décembre 1983.

Le projet s'inspire également de l'expérience acquise au cours de cinq années scolaires.

L'adoption du présent projet de loi est urgente. En application de l'article 15 de l'arrêté royal du 28 juin 1978 portant définition des types et organisation de l'enseignement spécial et déterminant les conditions d'admission et de maintien dans les divers niveaux d'enseignement spécial, on a procédé, pendant trois ans, à des expériences dans les trois réseaux d'enseignement et, à partir du 1er septembre 1983, nous avons mis sur pied organiquement l'enseignement intégré sur base des circulaires des 14 octobre 1983 et 4 septembre 1984.

Le projet de loi établit le fondement légal nécessaire à l'enseignement spécial intégré.

A l'heure actuelle (1), 404 élèves handicapés sont intégrés dans l'enseignement ordinaire en Flandre : 53 dans l'enseignement de l'Etat, 34 dans l'enseignement subventionné officiel et 317 dans l'enseignement libre. 73 de ces élèves ont besoin d'un enseignement du type 4 (handicapés moteurs), 166 d'un enseignement du type 6 (handicapés de la vue) et 165 du type 7 (handicapés de l'ouïe). Ces catégories de handicapés sont indiscutablement celles qui offrent le plus de possibilités d'intégration, ce qui ne signifie pas que l'on exclue a priori d'autres catégories dans une phase ultérieure de l'exécution de la loi.

(1) Données 30 septembre 1985.

Sedert de Staatshervorming van 1980 zijn sommige van de betrokken materies aan de Gemeenschappen toegewezen.

Daarom werd dan een afzonderlijk voorstel ingediend op 19 november 1980 door mevrouw W. Demeester, mede-ondertekend door vertegenwoordigers van alle partijen, inzake de organisatie en subsidiëring van het buitengewoon geïntegreerd onderwijs.

Dit ontwerp vloeit voort uit de veranderingen die zich sedert de inwerkingtreding van de wet van 6 juli 1970 in de mentaliteit inzake gehandicaptenzorg hebben voorgedaan.

Het huidig ontwerp beantwoordt aan de behoefte die leeft bij de ouders van de gehandicapte kinderen.

Het doel is tweeledig :

Ten eerste wordt artikel 1 van de wet van 6 juli 1970 gewijzigd en positief geformuleerd.

Ten tweede wordt een wettelijke basis gecreëerd om in het kader van het gewone onderwijs een extra-begeleiding te kunnen verstrekken aan gehandicapte leerlingen.

Het ontwerp houdt rekening met de positieve adviezen van de Hoge Raad van 2 mei 1978, 28 januari 1981 en ten slotte van 5 december 1983. Op 6 december 1983 werd het voorstel unaniem door de Kamercommissie goedgekeurd en op 20 december 1983 in de openbare vergadering van de Kamer van Volksvertegenwoordigers eveneens unaniem goedgekeurd.

Het is tevens gebaseerd op de ervaringen die gedurende vijf schooljaren werden opgedaan.

De goedkeuring van dit wetsontwerp is dringend noodzakelijk. Op basis van artikel 15 van het koninklijk besluit van 28 juni 1978 houdende organisatie van het buitengewoon onderwijs en de toelatingsvoorwaarden, werd gedurende drie jaren geëxperimenteerd in de drie onderwijsnetten en vanaf 1 september 1983 hebben wij het geïntegreerd onderwijs organiek ingevoerd op basis van de omzendbrieven van 14 oktober 1983 en 4 september 1984.

Het wetsontwerp geeft de noodzakelijke wettelijke basis voor het geïntegreerd buitengewoon onderwijs.

Momenteel (1) worden in Vlaanderen 404 gehandicapte leerlingen geïntegreerd in het gewoon onderwijs : 53 in het rijksonderwijs, 34 in het officieel gesubsidieerd onderwijs en 317 in het vrij onderwijs. Van deze leerlingen zijn er 73 aangewezen op type-4-onderwijsvoorzieningen (motorisch gehandicapten), 166 op type-6-voorzieningen (visueel gehandicapten) en 165 op type-7 (gehoorgestoorden). Deze categorieën van gehandicapten komen ongetwijfeld best in aanmerking voor integratie, hoewel andere categorieën niet a priori bij de verdere uitvoering van de wet uitgesloten worden.

(1) Gegevens 30 september 1985.

L'enseignement intégré n'est pas conçu dans le but de démanteler l'enseignement spécial. Il est évident que les handicapés qui ont besoin d'une guidance permanente et intensive n'entrent pas immédiatement en ligne de compte pour suivre l'enseignement ordinaire. L'enseignement spécial continue à jouer le même rôle important et indispensable que jusqu'ici.

Il faut en effet examiner quel enseignement fournit les meilleures chances. C'est la seule chose essentielle. Pour la toute grande majorité des 33 750 (2) jeunes qui suivent actuellement l'enseignement spécial en Flandre, ce dernier est le meilleur enseignement possible. Grâce à l'instauration du capital-périodes, depuis le 1er septembre 1979 dans l'enseignement spécial secondaire, et depuis le 1er septembre 1981 dans l'enseignement spécial maternel et primaire, la communauté scolaire de chaque école de l'enseignement spécial a eu la possibilité et la responsabilité de mettre sur pied une structure pédagogique spécifique en fonction de ses propres conceptions en matière d'éducation et d'enseignement, et ce en toute liberté pédagogique, et de déterminer un mode de fonctionnement qui permet à l'équipe scolaire de tenir compte, avec toute la souplesse souhaitable et de manière optimale, des possibilités, des progrès et des besoins individuels de chaque élève tels qu'ils sont fixés dans le programme d'action individuel.

Il y a toutefois une catégorie de jeunes handicapés auxquels l'enseignement ordinaire fournit les meilleures chances, à la condition qu'ils bénéficient d'une certaine aide en provenance de l'enseignement spécial. C'est de ces jeunes-là qu'il s'agit ici. Ils doivent pouvoir s'inscrire dans l'enseignement ordinaire et obtenir un diplôme ou un certificat.

Il va de soi que ce choix doit faire l'objet, pour chaque cas individuel, d'une concertation entre les parents, l'école ordinaire, l'établissement de l'enseignement spécial et les centres P.M.S. respectifs.

Ces quatre dernières instances sont responsables, à la demande des parents, de la mise au point du programme d'enseignement intégré où est prévue l'aide pédagogique et/ou paramédicale additionnelle, programme dont l'exécution est évidemment évaluée régulièrement et éventuellement adaptée.

L'objectif n'est nullement de créer un nouveau type d'enseignement. Le projet de loi constitue toutefois un premier effort en vue de permettre l'intégration de modalités d'enseignement spécial dans l'enseignement ordinaire, et ce à partir des institutions d'enseignement spécial.

Cette évolution se situe dans la ligne de courants qui se manifestent à l'échelle internationale et qui visent à promouvoir raisonnablement une coopération « intégrée » entre l'enseignement ordinaire et l'enseignement spécial. Ce courant accentue et valorise le caractère orthopédagogique de l'enseignement spécial et la mission spécifique de cet enseignement par rapport à celle de l'enseignement ordinaire.

(2) Année scolaire 1984-1985.

Het geïntegreerd onderwijs heeft niet de bedoeling het buitengewoon onderwijs te ontmantelen. Het is duidelijk dat gehandicapten die een permanente en intensieve begeleiding nodig hebben niet onmiddellijk in aanmerking komen om het gewoon onderwijs te volgen. Het buitengewoon onderwijs blijft een even belangrijke en onmisbare rol spelen.

Men moet immers nagaan welk onderwijs de beste kansen biedt. Dit alleen is essentieel. Voor de groep van 33 750 (2) jongeren die thans in Vlaanderen buitengewoon onderwijs volgen, is dit onderwijs in de overgrote meerderheid der gevallen het best mogelijke onderwijs. Via de invoering van het lesurenpakket, sedert 1 september 1979 in het buitengewoon secundair onderwijs en sedert 1 september 1981 in het buitengewoon kleuter- en lager onderwijs, kreeg de schoolgemeenschap van elke school voor buitengewoon onderwijs de gelegenheid en de verantwoordelijkheid om, rekening houdend met haar opvattingen over opvoeding en onderwijs, in volle pedagogische vrijheid, een eigen pedagogische structuur tot stand te brengen en de wijze van functioneren te bepalen waardoor de schooléquipe flexibel en optimaal kan rekening houden met de individuele mogelijkheden, vorderingen en noden van elke leerling zoals die worden vastgelegd in het individuele handelingsplan.

Alleen is er een categorie van minder-valide of anders-valide jongeren voor wie het gewoon onderwijs de beste kansen biedt, op voorwaarde dat enige ondersteuning vanuit het buitengewoon onderwijs geboden wordt. Om deze jongeren gaat het hier vandaag. Zij moeten zich kunnen inschrijven in het gewoon onderwijs en een diploma of getuigschrift behalen.

Het spreekt vanzelf dat deze keuze voor ieder individueel geval moet worden afgewogen in overleg tussen de ouders, de gewone school, de buitengewone onderwijsinstelling en de respectieve P.M.S.-centra.

Deze laatste vier instanties zijn, op vraag van de ouders, verantwoordelijk om het plan tot geïntegreerd onderwijs te ontwikkelen waarin de additionele onderwijskundige en/of paramedische hulp wordt vastgelegd, dat uiteraard periodisch naar zijn uitvoering wordt geëvalueerd en eventueel bijgesteld.

Het is geenszins de bedoeling om een nieuwe onderwijsvorm tot stand te brengen. Door het wetsontwerp wordt wel een eerste stap gezet in een ontwikkeling die erop gericht is om de mogelijkheid te creëren buitengewone onderwijsvoorzieningen in te bouwen in het gewoon onderwijs, vanuit de instellingen voor buitengewoon onderwijs.

Deze ontwikkeling sluit aan bij internationale stromingen waarbij gepoogd wordt om op een verantwoorde wijze het gewoon en het buitengewoon onderwijs tot « geïntegreerde » samenwerking te stimuleren. Daarbij wordt het orthopedagogische karakter van het buitengewoon onderwijs en de zending ervan ten aanzien van het gewoon onderwijs geaccentueerd en gevaloriseerd.

(2) Schooljaar 1984-1985.

Le projet de loi permet également de formuler de manière positive le droit des handicapés à l'enseignement spécial, tel qu'il est défini à l'article 1er de la loi du 6 juillet 1970 sur l'enseignement spécial. Cela répond aux souhaits de tous les intéressés. Personne ne peut plus admettre à l'heure actuelle qu'un enfant ou un adolescent puisse être déclaré apte à suivre un enseignement, étant donné que cela impliquerait que certaines personnes soient jugées inaptes à suivre un enseignement. Tous les enfants ou adolescents, quelque limités que puissent être leurs aptitudes, sont capables d'étudier et ont donc droit à l'éducation et à l'enseignement. C'est ce qui justifie l'idée de principe de lier le droit à l'enseignement spécial ou intégré à un examen multidisciplinaire tenant compte des besoins et des possibilités pédagogiques des enfants ou des adolescents, sans porter atteinte à la portée de l'article 5 de la loi.

En outre, l'enseignement spécial intégré constitue une nouvelle étape vers l'assouplissement de l'organisation rigide de l'enseignement ordinaire qui n'est pas nécessairement en mesure de s'adapter aux possibilités individuelles et besoins de l'enfant ou de l'adolescent handicapés.

Les possibilités et besoins doivent être au centre de toute l'action pédagogique et non un programme « découpé » en fonction d'un système rigide d'années d'études.

L'enseignement spécial intégré exige une très grande souplesse d'intervention qui privilégiera l'élève handicapé, centre de toute l'action pédagogique. En fait, le programme est adapté au niveau et au rythme personnel de l'élève et non l'inverse.

Cela est le gage d'un enseignement de qualité, qui précède la pédagogie de la réussite et non de l'échec.

L'enseignement spécial intégré permet ainsi de réduire le clivage qui existe encore entre l'enseignement ordinaire et l'enseignement spécial.

Pour souligner la continuité en la matière de la politique de l'enseignement, le Ministre (N) rappelle les mesures déjà prises dans le passé. L'expérience de l'enseignement primaire rénové (E.P.R.) fut lancée en 1972 dans le but de tenter de pratiquer, à plus long terme, des aménagements dans le système des années d'études. L'introduction de la fonction de maître spécial, au cours de l'année scolaire 1973-1974, a permis plus facilement à l'école primaire de prendre en charge les enfants présentant de légères difficultés d'apprentissage. La loi du 29 juin 1983 concernant l'obligation scolaire peut contribuer à assouplir le passage entre l'enseignement maternel et l'enseignement primaire. L'instauration du système du capital-périodes par l'arrêté royal du 30 août 1984 a également fourni de nombreuses possibilités nouvelles à l'école.

Le Ministre espère que le projet à l'examen sera adopté dans les meilleurs délais, notamment parce qu'il est le fruit d'un consensus entre les diverses parties intéressées.

Het wetsontwerp biedt ook de gelegenheid om het recht op buitengewoon onderwijs van de gehandicapten, zoals het vastgelegd werd in artikel 1 van de wet van 6 juli 1970 op het buitengewoon onderwijs, op een positieve wijze te formuleren. Dit sluit aan bij de wens van alle betrokkenen. Niemand kan op dit ogenblik nog aanvaarden dat een kind of adolescent geschikt verklaard wordt om onderwijs te volgen, omdat dit meteen impliceert dat er personen zouden zijn die daartoe niet geschikt geacht worden. Alle kinderen of adolescenten, hoe beperkt de mogelijkheden er eventueel van zijn, kunnen leren en hebben dus recht op opvoeding en onderwijs. Vandaar ook het beginsel om het recht op buitengewoon of geïntegreerd onderwijs afhankelijk te maken van een multidisciplinair onderzoek, rekening houdend met de pedagogische noden en mogelijkheden van de kinderen of adolescenten, zonder afbreuk te doen aan de draagwijdte van artikel 5 van de wet.

Bovendien vormt het geïntegreerd buitengewoon onderwijs een nieuwe stap in de richting van een versoepeling van de rigiede organisatie van de gewone school die niet steeds in staat is om zich aan te passen aan de individuele mogelijkheden en noden van een gehandicapt kind of adolescent.

Deze mogelijkheden en noden moeten centraal staan in het pedagogisch handelen en niet het programma dat opgedeeld wordt in een rigied jaarklassensysteem.

Geïntegreerd buitengewoon onderwijs vereist een zeer grote soepelheid in de werking om tegemoet te komen aan de noden van een gehandicapte leerling. Daardoor kan men het programma aanpassen aan de vorderingen en het persoonlijk tempo van de leerling en niet omgekeerd.

Door deze werkwijze wordt een kwalitatief hoogstaand onderwijs bevorderd waarin het succes en niet de mislukking centraal staat.

Het geïntegreerd buitengewoon onderwijs biedt ook de gelegenheid om de kloof die nog steeds bestaat tussen het gewoon en het buitengewoon onderwijs opnieuw weg te werken.

De Minister (N) herinnert aan de reeds vroeger genomen maatregelen om de continuïteit van het onderwijsbeleid ter zake te onderlijnen. Het vernieuwd lager onderwijs (VLO) werd in 1972 gelanceerd als een poging om op langere termijn het jaarklassensysteem te doorbreken. De introductie van de taakleraar, sedert 1973-1974, gaf de lagere school meer mogelijkheden om kinderen met lichte leermoeilijkheden op te vangen. De wet van 29 juni 1983 op de verlengde leerplicht kan een soepele overgang tussen kleuter- en lager onderwijs bevorderen. De invoering van het lestijdenpakket door het koninklijk besluit van 30 augustus 1984 gaf de school ook opnieuw veel nieuwe mogelijkheden.

De Minister hoopt dat dit ontwerp zo spoedig mogelijk goedgekeurd wordt, ook omdat het als een consensus opgebouwd werd tussen alle betrokken partijen.

DISCUSSION GENERALE

Un membre déclare que l'objectif poursuivi par le projet de loi, qui est issu d'une proposition de loi, lui inspire beaucoup de sympathie. C'est la seule proposition de loi qui soit parvenue au stade de projet au cours de la dernière législature. Il incite toutefois à la prudence pour ce qui est de l'utilisation de certains termes. C'est ainsi qu'il préférerait que l'on remplace l'expression « enseignement intégré » par celle-ci : « enseignement spécial intégré ».

Il s'inquiète de la coordination entre l'enseignement ordinaire et l'enseignement spécial. Il redoute l'imprécision qui plane lorsque l'on parle d'examens multidisciplinaires. Il demande que l'on fournisse plus de précisions dans le rapport et que le Ministre (F) explique clairement les choses. Le Ministre lui répond que la notion d'« examen multidisciplinaire » ne figurait pas jusqu'ici dans la loi. En outre, l'exécution de cet examen est réservée aux centres P.M.S. ou à des institutions qui fournissent les mêmes garanties que ceux-ci. Cela constitue une difficulté, car pour certaines catégories, un médecin compétent peut également établir un rapport d'inscription.

Un autre membre partage le point de vue exposé ci-dessus. Il souhaite également obtenir un complément d'informations au sujet des établissements d'enseignement où ont lieu les expériences et sur le nombre d'élèves de chaque réseau qui suivent l'enseignement spécial intégré.

Un intervenant souhaite en outre obtenir des détails sur l'évolution internationale de la politique en faveur des handicapés dans l'enseignement spécial. Il doit être possible de tirer des leçons des expériences.

Un autre membre se déclare favorable à l'intégration. Il se fonde à cet égard sur des expériences réalisées dans l'enseignement spécial. En fait, les handicapés en question sont surtout des handicapés physiques ou sensoriels.

Il demande pourquoi l'on estime nécessaire de modifier le champ d'application de la loi.

Il faut être conscient du fait que cet enseignement spécial intégré ne convient pas à chaque handicapé.

Il faut qu'un certain nombre de conditions soient remplies.

A cet égard, beaucoup dépendra de la formation et du perfectionnement des enseignants.

Un membre demande comment la guidance s'effectue dans la pratique.

Les expériences ont-elles eu lieu exclusivement dans l'enseignement fondamental ?

Comment se fait le passage de l'enseignement ordinaire à l'enseignement spécial ?

Dans sa réponse, le Ministre (N) plaide en faveur d'un consensus. Il estimerait regrettable que l'on n'arrive pas à se mettre d'accord, contrairement à ce qui s'est passé à la Chambre.

ALGEMENE BESPREKING

Een lid heeft veel sympathie voor de bedoeling van het ontwerp, oorspronkelijk voorstel van wet. Het is het enige wetsvoorstel dat tijdens de vorige legislatuur het stadium van ontwerp heeft gehaald. Hij maant evenwel aan tot omzichtigheid bij het hanteren van bepaalde termen. Zo zou hij « buitengewoon geïntegreerd onderwijs » verkiezen boven « geïntegreerd onderwijs ».

Hij maakt zich zorgen over de coördinatie tussen het gewoon en het buitengewoon onderwijs. Hij is ook beducht voor de vaagheid waarmee van multidisciplinaire onderzoeken gewag gemaakt wordt. Hij verzoekt om meer precisering in het verslag en een duidelijke uitleg door de Minister (F). Deze verduidelijkt daarop dat het begrip « multidisciplinair onderzoek » tot hiertoe niet voorkwam in de wet. Daarenboven wordt de uitvoering ervan gereserveerd voor de P.M.S.-centra of de instellingen die dezelfde waarborgen bieden. Dit vormt een moeilijkheid omdat voor bepaalde categorieën ook een bevoegd geneesheer een inschrijvingsverslag kan opstellen.

Een ander lid steunt de hierboven uiteengezette zienswijze. Het wenst ook bijkomende inlichtingen in verband met de onderwijsinrichtingen waar de experimenten doorgaan en het aantal leerlingen dat per net opgevangen wordt.

Een lid voegt daar de wens aan toe, meer te vernemen over de internationale ontwikkeling van het gehandicaptenbeleid in het buitengewoon onderwijs. Uit de ervaringen moeten belangrijke gegevens kunnen gehaald worden.

Een ander lid is gewonnen voor de integratie. Hij steunt daarbij op ervaringen uit het buitengewoon onderwijs. In feite gaat het vooral om zintuiglijk of lichamelijk gehandicapten.

Hij vraagt waarom het nodig geacht wordt het toepassingsgebied van de wet te wijzigen.

Men moet er zich van bewust zijn dat dit geïntegreerd buitengewoon onderwijs niet past voor elke gehandicapte.

Er moeten een aantal voorwaarden worden vervuld.

Veel zal in dit verband afhangen van de vorming en de navorming van de leerkrachten.

Een lid wenst te weten hoe de begeleiding praktisch gebeurt.

Zijn de experimenten enkel in het basisonderwijs doorgegaan ?

Hoe gebeurt de overstap van het gewoon naar het buitengewoon onderwijs ?

De Minister (N) pleit in zijn antwoord voor het bereiken van een consensus. Hij zou het erg vinden indien men, in tegenstelling tot de Kamer, niet tot overeenstemming zou komen.

Il faut être conscient du fait qu'une modification du projet de loi impliquerait son renvoi à la Chambre. C'est pourquoi il propose de parer aux difficultés signalées par une déclaration des deux Ministres sur l'interprétation de l'expression « enseignement intégré », ainsi que des mots « sur la base d'un examen multidisciplinaire effectué par les institutions définies à l'article 5 de la présente loi », figurant à l'article 2 du projet.

En réponse aux objections formulées, le Ministre fournit une série d'informations qui figurent aux annexes I à III.

Un membre estime que l'on s'intéresse de plus en plus à l'enseignement intégré. Il demande si cette évolution ressort aussi de certains chiffres et si l'on dispose de données sur la situation aux divers niveaux d'enseignement.

Un autre membre se réjouit de ce que, dorénavant, le droit à l'enseignement spécial sera formulé de manière positive, mais il se fait du souci au sujet de la manière dont le principe de l'enseignement intégré sera appliqué. Il souligne l'importance de cette application lors de la réintégration de jeunes issus de l'enseignement spécial. Il souligne aussi que la formation des enseignants constitue en l'espèce un facteur essentiel de réussite. Une aide sérieuse doit être fondée sur une spécialisation.

Un membre attire une nouvelle fois l'attention sur le manque de cohérence dans l'utilisation des termes « enseignement spécial intégré » et « enseignement intégré » et sur la difficulté que soulève la nouvelle formulation de l'article 1er de la loi sur l'enseignement spécial en relation avec l'article 5 de la même loi.

Le Ministre (F) confirme l'existence de ces difficultés. Il serait préférable que le nouvel article 1er de la loi (article 2 du projet) parle d'« institutions et personnes » pour qu'il y ait une certaine cohérence entre les articles 1er et 5 de la loi. D'autre part, l'utilisation des termes « enseignement intégré » et « enseignement spécial intégré » crée une certaine ambiguïté.

Un membre déclare que les précisions fournies par le Ministre ne font qu'accroître son inquiétude. Il craint que le projet ne renferme la possibilité de mettre sur pied un troisième type d'enseignement, situé à mi-chemin entre l'enseignement ordinaire et l'enseignement spécial.

Le Ministre (F) promet de faire une déclaration précise.

Un intervenant souligne que les centres de soins de santé dépendent des Communautés. Il voudrait savoir si des contacts ont été établis avec celles-ci, comment la coopération a été envisagée et s'il n'y a pas de problème de compétence.

Le Ministre (F) déclare qu'il n'a pas encore eu de contacts avec ses collègues; ces contacts auront eu lieu pour la prochaine réunion.

Un membre se demande s'il n'y a pas de discrimination entre les écoles en raison de l'incidence du Fonds 81.

Men moet er zich van bewust zijn dat een wijziging van het ontwerp van wet een terugzending naar de Kamer zou betekenen. Hij stelt daarom voor, de aangestipte moeilijkheden te ondervangen door een verklaring van beide Ministers in verband met de interpretatie van de term « geïntegreerd onderwijs » en van de zinsnede in artikel 2 « op basis van een multidisciplinair onderzoek door instellingen als bepaald bij artikel 5 van deze wet ».

Als antwoord op de geuite bedenkingen verstrekt de Minister een aantal gegevens die vervat zijn in de bijlagen I tot en met III.

Een lid meent dat er een groeiende belangstelling bestaat voor het geïntegreerd onderwijs. Het vraagt of deze evolutie ook door cijfers kan worden aangetoond en of er ook gegevens beschikbaar zijn over de situatie in de verschillende onderwijsniveaus.

Een lid verheugt er zich over dat voortaan het recht op buitengewoon onderwijs op een positieve wijze zal geformuleerd worden, maar het maakt zich wel zorgen over de wijze waarop men het beginsel van het geïntegreerd onderwijs zal toepassen. Het onderlijnt de betekenis van de toepassing bij de reïntegratie vanuit het buitengewoon onderwijs. Het onderlijnt dat de vorming van de leerkrachten hier een essentiële factor is om te slagen. Verantwoorde hulp moet steunen op specialisatie.

Een lid vestigt opnieuw de aandacht op het gemis aan coherentie inzake de gebruikte termen « geïntegreerd buitengewoon onderwijs » en « geïntegreerd onderwijs » en op de moeilijkheid die de nieuwe formulering van het artikel 1 van de wet op het buitengewoon onderwijs uitmaakt in relatie tot artikel 5 van dezelfde wet.

De Minister (F) bevestigt deze knelpunten. Het nieuwe artikel 1 van de wet (artikel 2 van het ontwerp) zou beter « instellingen en personen » vermelden om een coherentie te hebben tussen artikel 1 en artikel 5 van de wet. Anderzijds is er onduidelijkheid door de gebruikte termen « geïntegreerd onderwijs » en « geïntegreerd buitengewoon onderwijs ».

Bij een lid groeit de ongerustheid na de toelichting van de Minister. Het vreest dat het ontwerp de mogelijkheid inhoudt een derde soort onderwijs uit te bouwen, halfweg tussen het gewone en het buitengewone.

De Minister (F) belooft een nauwkeurige verklaring te geven.

Een lid wijst erop dat de gezondheidscentra van de Gemeenschappen afhangen. Het wenst te weten of hiermede contacten werden gelegd, hoe de samenwerking werd gezien en of er geen bevoegdheidsproblemen zijn.

De Minister (F) antwoordt dat hij met zijn collega's nog geen contact had; dit gebeurt tegen de volgende vergadering.

Een lid vraagt zich af of er geen discriminatie bestaat tussen de scholen omwille van de impact van het Fonds 81.

Un autre membre estime que, comme l'article 5 est applicable aux élèves qui bénéficient de l'enseignement spécial intégré, ceux-ci doivent automatiquement être considérés comme des élèves de l'enseignement spécial.

Le Ministre (N) déclare qu'il n'est nullement question d'une discrimination à l'égard des écoles existantes. Il ressort certes des chiffres que, dans l'enseignement de l'Etat, il y a relativement moins d'élèves qui bénéficient des avantages de l'enseignement spécial intégré, mais c'est là le fruit du hasard.

Les centres de soins de santé n'interviennent pas en la matière. Le Ministre se réjouit de l'intérêt croissant en faveur de l'enseignement intégré.

Les réponses aux questions posées figurent dans les annexes IV à VI.

Le Ministre souligne que les modalités d'organisation de l'enseignement spécial intégré sont déterminées par les ministres de l'Education nationale, chacun en ce qui le concerne, sur avis du Conseil supérieur de l'enseignement spécial.

Cette disposition de l'article 3 du projet tient compte des conceptions différentes qui existent en matière d'enseignement spécial intégré au sein des deux Communautés.

Cela ne signifie nullement qu'il y ait divergence quant aux objectifs de la loi du 6 juillet 1970 sur l'enseignement spécial, mais que les modalités d'application pratique de l'enseignement spécial intégré peuvent différer d'une Communauté à l'autre au vu des expériences spécifiques menées de part et d'autre.

Le législateur l'a clairement voulu et cette évolution est favorable, car elle respecte des approches pédagogiques différentes, mais non divergentes, qui visent en fait à l'intérêt exclusif des enfants et adolescents handicapés.

Un membre demande s'il y a eu concertation avec les ministres communautaires qui ont l'enseignement dans leurs attributions.

Un membre doute de la nécessité d'amender le texte. Il déclare qu'il est impressionné par l'unanimité de la Chambre. Il estime que la possibilité d'une application répondant aux objectifs et aux sensibilités existant dans chaque communauté constitue un point positif.

Un autre membre souligne les implications financières que peuvent créer les différentes modalités d'application.

Un autre membre encore réclame une déclaration des deux Ministres, afin d'éviter des difficultés ultérieures d'interprétation du texte.

Le Ministre (N) signale que l'article 3 du projet dispose clairement que le montant du crédit ou de la subvention

Een ander lid meent dat door het feit dat artikel 5 op de leerlingen die geïntegreerd buitengewoon onderwijs genieten toepasselijk is, zij automatisch moeten aangezien worden als leerlingen van het buitengewoon onderwijs.

De Minister (N) zegt dat nergens sprake is van enige discriminatie ten aanzien van de beschikbare voorzieningen. De cijfers wijzen wel uit dat in het rijksonderwijs relatief minder leerlingen voorzieningen van geïntegreerd buitengewoon onderwijs genieten, maar dat is toevallig.

In deze aangelegenheid komen de gezondheidscentra niet tussen. De Minister verheugt zich over de groeiende belangstelling voor het geïntegreerd onderwijs.

Het antwoord op de gestelde vragen vindt men in de bijlagen IV tot en met VI.

De Minister vestigt er de aandacht op dat de organisatie-modaliteiten van het geïntegreerd buitengewoon onderwijs door de Ministers van Onderwijs worden bepaald, elk wat hem betreft, op advies van de Hoge Raad voor Buitengewoon Onderwijs.

De inhoud van artikel 3 van het ontwerp houdt rekening met de verschillende opvattingen die ten aanzien van het geïntegreerd buitengewoon onderwijs leven in de twee Gemeenschappen.

Dit betekent niet dat er een verschil van opvatting is inzake de doelstellingen voortvloeiend uit de wet van 6 juli 1970 op het buitengewoon onderwijs, maar wel dat de toepassingsmodaliteiten inzake het geïntegreerd buitengewoon onderwijs in de twee Gemeenschappen kunnen verschillen, ook mee veroorzaakt door de experimenten die georganiseerd werden.

De wetgever heeft deze evolutie duidelijk gewild en dit is een goede ontwikkeling, omdat daardoor respect opgebracht wordt voor de verschillen inzake pedagogische benaderingen, die nochtans allemaal uitsluitend het exclusieve belang van de gehandicapte kinderen en adolescenten beogen.

Een lid vraagt of overleg gepleegd werd met de Gemeenschapsministers die het onderwijs onder hun bevoegdheid hebben.

Een lid twijfelt eraan of een verandering van de tekst noodzakelijk is. Het verklaart onder de indruk te zijn van de eensgezindheid van de Kamer. Het meent dat de mogelijkheid om tot een toepassing te komen die beantwoordt aan de inzichten en gevoeligheden die leven in elke gemeenschap, een positief punt is.

Een ander wijst op de financiële implicaties die kunnen ontstaan door de verschillende toepassingsmodaliteiten.

Een lid dringt aan op een verklaring van beide Ministers om latere interpretatiemoeilijkheden van de tekst te vermijden.

De Minister (N.) wijst erop dat in het artikel 3 van het ontwerp duidelijk wordt bepaald dat het bedrag van het

d'intégration et les normes relatives au personnel complémentaire d'encadrement provenant de l'enseignement spécial sont déterminés par un arrêté royal impératif pour l'ensemble du pays, alors que les modalités d'application sont déterminées par les ministres de l'Education nationale, chacun en ce qui le concerne.

Un membre revient sur le problème du personnel d'encadrement dans les différents réseaux. Il estime d'autre part qu'il faut accueillir le plus grand nombre possible d'élèves dans l'enseignement ordinaire. On ne peut toutefois pas procéder à des intégrations simplement pour sauver un enseignant de l'enseignement ordinaire. Il faut empêcher de telles pratiques.

Le Ministre (N.) répond que les chiffres nécessaires en matière de personnel d'encadrement seront communiqués (annexe VII). Il attire à nouveau l'attention sur le fait qu'il ne s'agit que d'un nombre restreint d'élèves : 404 (année scolaire 1985-1986), soit 1,2 p.c. de la population totale de l'enseignement ordinaire et de l'enseignement spécial réunis (N). Il souligne en outre qu'en plus des parents, l'établissement scolaire d'accueil et l'établissement scolaire chargé de prestations de services, ainsi que les centres P.M.S. de guidance des deux écoles, doivent marquer leur accord sur un plan d'intégration ayant fait l'objet d'une concertation, ce qui assure à l'enfant concerné un maximum de protection. Voir la ventilation en annexe.

Il estime que l'intégration d'un élève handicapé dans une école ordinaire offre à tous les élèves la possibilité d'apprendre à côtoyer et à vivre avec des handicapés. Il témoigne avoir conservé de ses visites à des écoles une impression positive de l'ensemble de l'organisation.

Il considère le projet comme le résultat d'un travail parlementaire remarquable, issu de la représentation populaire elle-même, et il insiste pour que l'on arrive à un consensus en la matière.

Il y a lieu de doter l'enseignement spécial intégré d'une base légale; il convient de promulguer un arrêté royal visant à fixer un crédit et une subvention d'intégration, ainsi que le personnel d'encadrement provenant de l'enseignement spécial; il est nécessaire de promulguer un arrêté ministériel par lequel chaque ministre fixe, pour sa communauté, les modalités d'application.

Il lance un appel afin que l'on examine dans le même esprit que celui qui régnait à la Chambre, si des amendements sont vraiment nécessaires. Si certains amendements s'avèrent indispensables après une déclaration éventuelle des deux Ministres, il demande que l'on parvienne, le cas échéant, à un consensus à leur sujet.

Voici la déclaration commune des deux Ministres de l'Education nationale relativement aux articles 1er, 2 et 3 du projet de loi.

« Par la présente, les Ministres de l'Education nationale déclarent que l'appellation « enseignement intégré » mentionnée dans les articles 1er, 2 et 3 du projet de loi relatif à l'organisa-

integratiekrediet of de integratietoelage en de normes van de bijkomende personeelsomkadering vanuit het buitengewoon onderwijs vastgelegd worden door een koninklijk besluit dat bindend is voor gans het land, terwijl de toepassingsmodaliteiten worden bepaald door de Ministers van Onderwijs, elk wat hem betreft.

Een lid komt terug op het probleem van de personeelsomkadering in de verschillende netten. Anderzijds meent het dat zoveel mogelijk leerlingen in het gewoon onderwijs moeten opgevangen worden. Nochtans mag men niet zo maar integreren om daardoor een leerkracht in het gewoon onderwijs te redden. Men moet dergelijke praktijken beletten.

De Minister (N.) antwoordt dat de nodige cijfers inzake personeelsomkadering zullen verstrekt worden (bijlage VII). Hij vestigt er opnieuw de aandacht op dat het slechts gaat om een gering aantal leerlingen : 404 (schooljaar 1985-1986) of 1,2 pct. van de totale bevolking van buitengewoon en gewoon onderwijs samen. Daarenboven wijst hij op het feit dat, naast de ouders, de integrerende en de dienstverlenende school en de begeleidende P.M.S.-centra van beide scholen moeten akkoord zijn met een gezamenlijk overlegd integratieplan. Daardoor wordt het betrokken kind maximaal beschermd. Zie uitsplitsing in bijlage.

Hij meent dat de integratie van een gehandicapte leerling in een gewone school alle leerlingen de gelegenheid biedt om te leren omgaan en leven met gehandicapten. Hij getuigt dat hij naar aanleiding van zijn bezoeken aan scholen een positieve indruk heeft behouden van het ganse opzet.

Hij aanziet het ontwerp als het resultaat van een prachtig stuk parlementair werk dat gegroeid is uit de volksvertegenwoordiging zelf en dringt aan om over dit ontwerp een consensus te bereiken.

Er is nood aan een wettelijke basis voor het geïntegreerd buitengewoon onderwijs, er is nood aan een koninklijk besluit om integratiekrediet en integratietoelage vast te leggen en de personeelsomkadering vanuit het buitengewoon onderwijs, er is nood aan een ministerieel besluit waarbij de toepassingsmodaliteiten door elke minister voor zijn Gemeenschap worden vastgelegd.

Hij doet een oproep om in de geest die heerste in de Kamer te onderzoeken of amendementen wel noodzakelijk zijn. Als deze na een eventuele verklaring van de beide Ministers toch nodig zouden blijken, dan vraagt hij om daaromtrent desgevallend tot een consensus te komen.

Hierna volgt de gemeenschappelijke verklaring van de beide Minister van Onderwijs i.v.m. artikel 1, 2 en 3 van het ontwerp van wet.

« Hierbij verklaren ondergetekenden dat de term « geïntegreerd onderwijs », vermeld in artikel 1, artikel 2 en artikel 3 van het ontwerp houdende organisatie en subsidiëring

tion et au subventionnement de l'enseignement spécial intégré signifie « enseignement spécial intégré ».

Cette modalité d'enseignement spécial organise l'intégration temporaire ou permanente, partielle ou complète d'un élève handicapé dans l'enseignement ordinaire.

Cet enseignement est dispensé par l'enseignement ordinaire et l'enseignement spécial agissant en collaboration.

Le membre de phrase mentionné à l'article 2 de ce projet — « Sur la base d'un examen multidisciplinaire effectué par les institutions définies à l'article 5 de la présente loi » — ne signifie pas pour autant que le rapport visé à l'article 5, pour les handicapés à déterminer par le Roi, n'est plus délivré par un médecin dont la qualification est déterminée par arrêté royal.

Ce membre de phrase signifie :

— que le rapport du médecin qualifié doit être complété par l'organisme chargé de la guidance;

— que l'organisation de l'enseignement spécial intégré dépend du résultat d'une évaluation effectuée par les instances chargées de la guidance, éventuellement complétée par des conditions déterminées par les ministres de l'Education nationale, chacun en ce qui, en vertu de l'article 5bis, le concerne.

Le Ministre (N) souligne encore une fois que le projet tend à doter d'un fondement légal les essais d'intégration qui ont été organisés sur une base expérimentale depuis 1980.

Ces expériences ont révélé qu'il existe une différence entre les deux communautés en matière d'approche de cette problématique de l'intégration. Mais la volonté de créer une base légale pour l'enseignement spécial intégré est présente dans les deux communautés.

De la sorte, les handicapés auraient, eux aussi, la possibilité d'obtenir un diplôme dans l'enseignement ordinaire.

Il préconise de ne pas donner la priorité aux considérations budgétaires en matière de politique des handicapés. Mais il fait malgré tout remarquer qu'un élève de l'enseignement spécial intégré coûte moins qu'un élève de l'enseignement spécial organisé séparément.

Outre la création de la base légale de l'enseignement spécial intégré, le projet de loi prévoit que le montant du crédit ou de la subvention d'intégration et les normes relatives au personnel d'encadrement provenant de l'enseignement spécial doivent être réglés au niveau national, tandis que les modalités de cet enseignement spécial intégré sont déterminées par chaque ministre, sur l'avis des conseils supérieurs de l'enseignement spécial respectifs.

Il s'agit en l'occurrence d'un projet important, non seulement sur le plan législatif, mais aussi en ce qui concerne son contenu.

van het geïntegreerd buitengewoon onderwijs, moet gelezen worden als « geïntegreerd buitengewoon onderwijs ».

Door deze modaliteit van buitengewoon onderwijs wordt de tijdelijke of permanente, gedeeltelijke of gehele integratie van een gehandicapte leerling in het gewoon onderwijs georganiseerd.

Dit onderwijs wordt verstrekt door het gewoon en het buitengewoon onderwijs die daartoe samenwerken.

De zinsnede « op basis van een multidisciplinair onderzoek door instellingen als bepalingen bij artikel 5 van deze wet » betekent niet dat het niet langer mogelijk is dat het verslag, waarover sprake in artikel 5, voor door de Koning te bepalen categorieën van gehandicapten, wordt afgeleverd door een geneesheer waarvan de bevoegdheid is vastgesteld bij koninklijk besluit.

De zinsnede betekent wel :

— dat het verslag van de bevoegde geneesheer moet aangevuld worden door de instelling die gelast is met de begeleiding en

— dat de organisatie van geïntegreerd buitengewoon onderwijs afhankelijk is van het resultaat van een multidisciplinaire evaluatie, uitgevoerd door de instanties die gelast zijn met de begeleiding, eventueel aangevuld met de bijkomende voorwaarden, bepaald, ingevolge artikel 5bis, door de Ministers van Onderwijs, elk wat hem betreft. »

De Minister (N) onderstreept nogmaals dat het ontwerp een wettelijke basis wil creëren voor integratiepogingen die sedert 1980 op experimentele basis werden georganiseerd.

Bij deze experimenten bleek dat er een verschil bestaat in de twee gemeenschappen inzake benadering van deze integratieproblematiek. Maar in beide gemeenschappen bestaat de wil om een wettelijke basis te creëren voor het geïntegreerd buitengewoon onderwijs.

Op deze wijze zouden gehandicapten ook kansen krijgen om in het gewoon onderwijs een diploma te behalen.

Hij stelt voorop dat budgettaire overwegingen inzake gehandicaptenbeleid niet in eerste instantie aan de orde moeten zijn. Maar hij deelt toch mee dat een leerling in het geïntegreerd buitengewoon onderwijs minder kost dan een leerling in het afzonderlijk georganiseerd buitengewoon onderwijs.

Naast het creëren van de wettelijke basis van het geïntegreerd buitengewoon onderwijs wordt in het wetsontwerp voorzien dat het bedrag van het integratiekrediet of de integratietoelage en de normen van de personeelsomkadering vanuit het buitengewoon onderwijs nationaal moeten geregeld worden, terwijl de modaliteiten van dit geïntegreerd buitengewoon onderwijs door elke Minister getroffen worden na advies van de respectieve Hoge Raden voor buitengewoon onderwijs.

Het gaat hier om een belangrijk ontwerp, niet alleen op wetgevend vlak maar ook inhoudelijk.

Les expériences qui ont eu lieu jusqu'à présent se basent sur l'article 15 de l'arrêté royal du 28 juin 1978 portant définition des types et organisation de l'enseignement spécial et déterminant les conditions d'admission et de maintien dans les différents niveaux d'enseignement spécial. Il est temps de créer une base légale, afin d'obtenir, dans chaque communauté, une réglementation adaptée.

Un membre considère qu'une discussion de la déclaration à laquelle ont souscrit les deux Ministres, n'est pas nécessaire. On dispose du texte, et celui-ci est clair quant à sa formulation. L'intervenant trouve que cette déclaration constitue un document important, répondant à ses préoccupations. Par conséquent, il retire son amendement.

Un autre membre estime que toutes les inquiétudes formulées dans ses amendements n'ont pas été levées. Dès lors, il maintient ses amendements.

Un membre demande si la portée de l'article 5 de la loi du 6 juillet 1970 sur l'enseignement spécial, qui dispose que le droit à l'enseignement spécial dans un établissement adéquat est reconnu par un centre P.M.S. ou un organisme similaire, et pour certaines catégories (les malades et les handicapés sensoriels) par un médecin, est maintenu.

Le Ministre (N) répond que le droit à l'enseignement spécial est reconnu en vertu de l'article 5 de la loi du 6 juillet 1970 sur l'enseignement spécial et que les organismes et les médecins qualifiés conservent toutes leurs prérogatives.

Ce droit est inaliénable et maintenu intégralement.

En clair, le champ d'application de la loi n'est en rien modifié.

Tout élève régulièrement inscrit dans l'enseignement spécial a droit à toutes les modalités d'enseignement offertes par l'enseignement spécial.

Après l'inscription dans l'enseignement spécial, l'instance chargée de la guidance complètera, dans un premier temps, le rapport du médecin. Cela est nécessaire en fonction du plan pédagogique, qui déterminera les interventions ultérieures.

L'enseignement spécial intégré est une modalité d'enseignement spécial qui sera éventuellement préconisée par les centres chargés de la guidance (les centres P.M.S. spécialisés et ordinaires) assistés des conseils de classe de l'école d'enseignement spécial et de l'école ordinaire d'accueil après concertation avec les parents.

Ce qui compte en définitive, c'est de n'écarter aucune modalité d'enseignement susceptible d'aider l'enfant ou l'adolescent handicapés.

De experimenten die tot hiertoe liepen steunen op artikel 15 van het koninklijk besluit van 28 juni 1978 houdende de omschrijving van de types en de organisatie van het buitengewoon onderwijs en vaststellende de toelatings- en behoudsvoorwaarden in de diverse niveaus van het buitengewoon onderwijs. De tijd is gekomen om een wettelijke basis te creëren ten einde in elke gemeenschap tot een aangepaste regeling te komen.

Een lid vindt een bespreking van deze verklaring, die door beide Ministers onderschreven wordt, niet noodzakelijk. Men beschikt over de tekst en deze is klaar inzake formulering. Het vindt deze verklaring een belangrijk document, waardoor tegemoetgekomen wordt aan zijn zorgen. Dienvolgens trekt het zijn amendement terug.

Een ander lid is van oordeel dat toch niet aan alle bekommernissen die in zijn amendementen liggen ten volle tegemoetgekomen wordt. Dienvolgens handhaaft het deze amendementen.

Een lid vraagt of de draagwijdte van artikel 5 van de wet van 6 juli 1970 op het buitengewoon onderwijs en waarbij bepaald wordt dat het recht op buitengewoon onderwijs in een passende instelling toegekend wordt door een psychomedisch-sociaal centrum of een gelijkwaardige instelling en voor bepaalde categorieën (zieken en sensorieel gehandicapten) door een geneesheer, gehandhaafd blijft.

De Minister (N) antwoordt dat het recht op buitengewoon onderwijs toegekend wordt ingevolge de toepassing van artikel 5 van de wet op het buitengewoon onderwijs en dat de instellingen en de bevoegde geneesheren onverkort hun prerogatieven behouden.

Het recht op buitengewoon onderwijs is onvervreemdbaar en wordt integraal gehandhaafd.

Het toepassingsgebied van de wet wordt niet gewijzigd.

Elke regelmatig ingeschreven leerling van het buitengewoon onderwijs heeft recht op alle nodige voorzieningen die door dit onderwijs worden geboden.

Na de inschrijving in het buitengewoon onderwijs zal het verslag van de geneesheer aangevuld worden door de instelling die gelast is met de begeleiding. Dit is noodzakelijk in functie van het individueel handelingsplan dat bepalend is voor de verdere tussenkomsten.

Het buitengewoon geïntegreerd onderwijs is een modaliteit van buitengewoon onderwijs waarvan de wenselijkheid zal overwogen worden door de instellingen gelast met de begeleiding (de psycho-medisch-sociale centra en de psycho-medisch-sociale centra voor het buitengewoon onderwijs), bijgestaan door de klasseraden van de integrerende gewone school en deze van de dienstverlenende school voor buitengewoon onderwijs, in dialoog met de ouders.

Wat uiteindelijk telt is geen enkele onderwijsmodaliteit uit te sluiten die het kind of de adolescent kan helpen.

DISCUSSION DES ARTICLES

Article 1er

Un membre propose de supprimer cet article, parce que l'enseignement intégré est considéré comme une modalité d'organisation de l'enseignement spécial. L'article est néanmoins adopté par 11 voix contre 5 et 1 abstention.

Article 2

Plusieurs membres proposent de remplacer l'article 1er, premier alinéa, proposé par cet article, par le texte suivant :

« La présente loi s'applique aux enfants et aux adolescents qui, aptes à recevoir un enseignement, sont toutefois incapables de suivre celui-ci dans un établissement scolaire ordinaire.

Elle s'applique également aux enfants et aux adolescents qui, après avis de l'instance de guidance, s'engagent dans un processus d'intégration visant leur insertion dans l'enseignement ordinaire.

L'enseignement spécial pourvoit à l'instruction et à l'éducation des élèves qui lui sont confiés :

a) en assurant le développement de leurs aptitudes physiques, morales et intellectuelles et leur ajustement social;

b) en les préparant :

— à la vie familiale;

— à l'exercice de métiers ou de professions compatibles avec leurs particularités;

— si nécessaire, à l'occupation en milieu protégé. »

Ils en donnent la justification suivante :

« La loi sur l'enseignement spécial est et doit rester le tout cohérent prévu par le législateur. Il va de soi que ce type d'enseignement vise l'intégration la meilleure pour les enfants et les adolescents qui lui sont confiés.

Pour ce faire, il est nécessaire que dans la loi du 6 juillet 1970 apparaisse clairement cette volonté d'intégration qui doit être présente tout au long de l'action d'un établissement spécialisé.

L'article premier de la loi initiale prévoyait l'insertion du handicapé dans la société mais passait sous silence la possibilité d'un processus d'intégration scolaire qui ne peut résulter que du fruit d'une franche collaboration entre l'enseignement spécial et l'enseignement ordinaire. »

Le Ministre (F) souligne que la suppression du membre de phrase « Ils sont dénommés ci-après handicapés » n'est pas opportune.

Le Ministre (N) se rallie à ce point de vue et déclare que les termes « être aptes » suggèrent une « incapacité ». Il

ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

Artikel 1

Een lid stelt voor, dit artikel te laten wegvallen omdat het geïntegreerd onderwijs aangezien wordt als een organisatie-modaliteit van buitengewoon onderwijs. Het wordt niet-temin aangenomen met 11 tegen 5 stemmen, bij 1 onthouding.

Artikel 2

Enkele leden stellen voor, het eerste lid van artikel 1, zoals voorgesteld door dit artikel, te vervangen als volgt :

« Deze wet is van toepassing op kinderen en adolescenten die, hoewel geschikt voor onderwijs, ongeschikt zijn om in een gewone school onderwijs te volgen.

Zij is eveneens van toepassing op kinderen en adolescenten die, na het advies van de instelling belast met de begeleiding, aan een integratieproces beginnen dat hun inschakeling in het gewoon onderwijs mogelijk moet maken.

Het buitengewoon onderwijs voorziet in het onderricht en de opvoeding van de leerlingen die aan zijn zorg zijn toevertrouwd :

a) door hun lichamelijke, zedelijke en geestelijke geschiktheden te ontwikkelen en hun sociale aanpassing te bevorderen;

b) door hen voor te bereiden :

— op het gezinsleven;

— op de uitoefening van een ambt of een beroep dat verenigbaar is met hun eigen aard;

— en, zo nodig, op bezigheden in een beschermd milieu. »

Zij verantwoorden dit amendement aldus :

« De wet op het buitengewoon onderwijs is een door de wetgever gewild samenhangend geheel en moet dat ook blijven. Het spreekt vanzelf dat dit type van onderwijs de best mogelijke integratie beoogt van de kinderen en adolescenten die aan zijn zorg zijn toevertrouwd.

Met dat doel moet deze wil tot integratie duidelijk in de wet van 6 juli 1970 tot uiting komen en moet het beleid van de gespecialiseerde onderwijsinstellingen steeds van deze wil doordrongen zijn.

Artikel 1 van de oorspronkelijke wet voorziet in de inschakeling van de gehandicapten in de samenleving, maar zegt niets omtrent de mogelijkheid van een integratieproces op school, dat enkel het resultaat kan zijn van een nauwe samenwerking tussen het buitengewoon en het gewoon onderwijs. »

De Minister (F) wijst op het feit dat het laten wegvallen van de zinsnede « zij worden hierna genoemd gehandicapten » niet opportuun is.

De Minister (N) sluit zich hierbij aan en stelt dat de termen « geschikt zijn » een « ongeschiktheid » oproept. Hij is van

estime que tout enfant peut apprendre et a donc droit à une éducation et à un enseignement adaptés.

L'amendement est rejeté par 11 voix contre 4 et 2 abstentions.

Quelques autres membres proposent de remplacer le premier alinéa de l'article 1er de la loi actuelle par ce qui suit :

« La présente loi s'applique aux enfants et adolescents aptes à recevoir un enseignement mais dont les besoins éducatifs particuliers et généraux ne peuvent pas être rencontrés par un établissement scolaire ordinaire.

Ils sont dénommés ci-après « handicapés ».

Elle s'applique aussi aux élèves de l'enseignement spécial dont les potentialités permettent d'engager un processus d'intégration dans l'enseignement ordinaire et de bénéficier ainsi de l'enseignement spécial intégré. »

Justification

« Cette formulation est plus positive tout en conservant à la loi son champ d'application.

En effet, elle introduit la notion de structure inadaptée plutôt que d'élève inadapté ou inapte, et s'appuie exclusivement sur les potentialités des enfants et adolescents.

La qualité d'élève régulier de l'enseignement spécial est une nécessité même pour celui qui pourra être engagé dans un processus d'intégration dans l'enseignement ordinaire.

Elle s'obtient par l'application pure et simple de l'article 5 de la loi du 6 juillet 1970. »

Un membre trouve qu'il ne faut pas formuler de manière trop absolue l'opposition entre l'enseignement ordinaire et l'enseignement spécial. Il y a dans l'enseignement ordinaire des enseignants qui réussissent à traiter les handicapés de manière adéquate.

Le Ministre (N) souligne que ce nouvel amendement répond déjà partiellement au souci des députés qui ont pris l'initiative de ce projet. Mais fondamentalement, la difficulté subsiste puisqu'on parle d'un enfant qui est « apte » à l'enseignement. Il souligne à nouveau que tous les enfants peuvent étudier et ont droit à un enseignement et à une éducation adaptés, compte tenu de leurs besoins et de leurs possibilités.

Un membre attire l'attention sur le fait que l'enseignement spécial intégré n'offre pas une solution à tous les handicapés.

Un membre constate que l'enseignement ordinaire n'est pas en mesure de faire face à tous les cas.

L'amendement est rejeté par 11 voix contre 4 et 2 abstentions.

Quelques membres proposent par voie d'amendement de supprimer les mots « en raison de leurs besoins et possibilités pédagogiques ».

mening dat elk kind kan leren en dus recht heeft op een aangepaste opvoeding en onderwijs.

Het amendement wordt verworpen met 11 tegen 4 stemmen, bij 2 onthoudingen.

Een paar andere leden stellen voor het eerste lid van artikel 1 van de huidige wet, te vervangen als volgt :

« Deze wet is van toepassing op kinderen en adolescenten die geschikt zijn voor onderwijs, maar wier bijzondere en algemene noden inzake opvoeding niet kunnen worden opgevangen door een gewone onderwijsinstelling.

Zij worden hierna « gehandicapten » genoemd.

Deze wet is eveneens van toepassing op de leerlingen van het buitengewoon onderwijs die over zodanige mogelijkheden beschikken dat zij aan een integratieproces in het gewoon onderwijs kunnen beginnen en geïntegreerd buitengewoon onderwijs kunnen genieten. »

Verantwoording

« Deze formulering is positiever en handhaaft het toepassingsgebied van de wet.

Zij voert immers het begrip onaangepaste structuur in, in plaats van onaangepaste of ongeschikte leerling, en steunt uitsluitend op de mogelijkheden van de kinderen en adolescenten.

De hoedanigheid van regelmatige leerling van het buitengewoon onderwijs is een noodzaak, ook voor degene die aan een integratieproces in het gewoon onderwijs kan beginnen.

Die hoedanigheid wordt verkregen door eenvoudig artikel 5 van de wet van 6 juli 1970 toe te passen. »

Een lid vindt dat men de tegenstelling tussen gewoon en buitengewoon onderwijs niet te absoluut mag formuleren. Er zijn leerkrachten in het gewoon onderwijs die erin slagen om gehandicapten op een verantwoorde wijze op te vangen.

De Minister (N) stipt aan dat dit nieuwe amendement reeds gedeeltelijk tegemoet komt aan de zorgen van de volksvertegenwoordigers die het initiatief tot dit ontwerp namen. Fundamenteel blijft toch de moeilijkheid dat men spreekt van een kind dat « geschikt is » voor onderwijs. Hij onderstreept opnieuw dat alle kinderen kunnen leren en recht hebben op een aangepast onderwijs en opvoeding waarbij rekening wordt gehouden met hun noden en mogelijkheden.

Een lid vestigt er de aandacht op dat het geïntegreerd buitengewoon onderwijs niet voor alle gehandicapten een oplossing biedt.

Een ander lid stelt vast dat het gewoon onderwijs niet in staat is om alle gevallen op te vangen.

Het amendement wordt verworpen met 11 tegen 4 stemmen, bij 2 onthoudingen.

Een paar leden stellen voor, bij wijze van amendement, de woorden « omwille van hun pedagogische noden en mogelijkheden » te schrappen.

Il estime qu'il n'y a pas seulement les besoins et les possibilités pédagogiques qui forment la base d'une insertion dans l'enseignement spécial; il y a aussi d'autres raisons, telles que médicales, sociales et psychologiques.

Le Ministre (N) marque son accord sur cette remarque. Mais ces raisons somatiques et/ou sociales donnent lieu à des effets sur la personnalité totale de l'enfant et se traduisent par des besoins pédagogiques.

L'intervenant estime que les besoins et les possibilités pédagogiques constituent également la base de toute action dans l'enseignement ordinaire.

Le Ministre (N) est d'accord, mais il souligne que c'est précisément ce membre de phrase qui confère la base qui convient aux dispositions relatives à l'enseignement spécial, base qui est effectivement commune à tous les enfants. Les instances et les personnes visées à l'article 5 de la loi apprécient la meilleure manière de répondre à leurs besoins et à leurs possibilités pédagogiques : soit par l'enseignement spécial organisé de façon autonome, soit par l'enseignement spécial intégré, soit par le seul enseignement ordinaire.

Un membre considère que cette déclaration est importante parce que la manière dont on peut répondre au mieux aux besoins et aux possibilités pédagogiques d'un handicapé forme la base de l'orientation vers l'enseignement spécial ou l'enseignement spécial intégré.

Le Ministre (N) confirme cette intervention et demande à ce propos qu'on soit attentif à l'article 5 de la loi du 6 juillet 1970 qui règle l'accès des élèves à l'enseignement spécial.

L'amendement est rejeté par 11 voix contre 6. L'article est adopté par un vote identique.

Article 3

Un membre souligne préalablement qu'il est d'accord avec le principe qui est à la base du projet. Il fait remarquer que des conceptions différentes en matière d'intégration et des degrés divers d'intégration sont possibles dans les deux communautés.

Il demande si le Ministre (F) peut déjà indiquer des perspectives.

Le Ministre (F) répond que, comme prévu, il consultera le Conseil supérieur avant de fixer les modalités de l'enseignement spécial intégré.

Quelques membres veulent remplacer l'article 5bis proposé par cet article par le texte suivant :

« Article 5bis. — Afin d'atteindre les objectifs de socialisation et de formation ou afin de permettre l'obtention d'un certificat d'études ou d'un certificat de qualification dans l'enseignement ordinaire, l'intégration temporaire ou permanente, partielle ou totale, d'un élève handicapé, au sens de

Het meent dat niet alleen pedagogische noden en mogelijkheden de basis vormen voor de inschakeling in buitengewoon onderwijs maar ook andere redenen, zo medische als sociale en psychologische.

De Minister (N) beaamt deze opmerking. Maar ook deze somatische en/of sociale redenen geven aanleiding tot effecten op de totale persoonlijkheid van het kind en resulteren in pedagogische noden.

Het lid meent dat pedagogische noden en mogelijkheden ook de basis vormen voor elke actie in het gewoon onderwijs.

De Minister (N) is het daarmee eens maar onderstreept dat juist door deze zinsnede de voorzieningen voor buitengewoon onderwijs de juiste basis krijgen die inderdaad gemeenschappelijk is voor alle kinderen. De instanties en personen bedoeld in artikel 5 van de wet oordelen op welke wijze best tegemoetgekomen wordt aan hun pedagogische noden en mogelijkheden : hetzij door het autonoom georganiseerd buitengewoon onderwijs, hetzij door geïntegreerd buitengewoon onderwijs, hetzij door alleen de gewone onderwijsvoorzieningen.

Een lid oordeelt dat dit een belangrijke verklaring is omdat de wijze waarop men best kan tegemoetkomen aan de pedagogische noden en mogelijkheden van een gehandicapte de basis vormt voor de oriëntering naar het buitengewoon onderwijs of het geïntegreerd buitengewoon onderwijs.

De Minister (N) bevestigt deze tussenkomst en vraagt in dit verband aandacht voor artikel 5 van de wet van 6 juli 1970 dat de toelating van leerlingen tot het buitengewoon onderwijs regelt.

Het amendement wordt verworpen met 11 tegen 6 stemmen. Het artikel wordt aangenomen met 11 tegen 6 stemmen.

Artikel 3

Een lid benadrukt vooraf dat het akkoord is met het beginsel dat aan de basis ligt van het ontwerp. Het merkt op dat er verschillende concepten inzake integratie en verschillende graden van integratie in de twee gemeenschappen kunnen gehanteerd worden.

Het vraagt of de Minister (F) reeds perspectieven kan aanstippen.

De Minister (F) antwoordt dat hij, zoals voorzien, de Hoge Raad zal raadplegen vooraleer de modaliteiten van het geïntegreerd buitengewoon onderwijs vast te leggen.

Een paar leden wensen artikel 5bis, zoals voorgesteld door dit artikel, te vervangen als volgt :

« Artikel 5bis. — Met het doel de socialisatie en de opleiding te bevorderen of om de mogelijkheid te bieden een studie- of kwalificatiegetuigschrift in het gewoon onderwijs te behalen, kan de tijdelijke of permanente, gedeeltelijke of gehele, integratie van een gehandicapte leerling, in de zin

l'article 1er de la présente loi, dans l'enseignement ordinaire peut être organisée sous l'appellation d'enseignement spécial intégré.

Le recours à l'utilisation de cette modalité de fonctionnement de l'enseignement spécial doit être décidée après :

- assentiment des parents;*
- accord de la direction de l'établissement d'enseignement ordinaire;*
- avis motivé du Conseil de classe et de l'organisme chargé de la guidance.*

Cette intégration peut être organisée aux niveaux maternel, primaire et secondaire.

Le Roi fixe le montant du crédit ou de la subvention à attribuer pour tout projet d'intégration.

Sur avis du Conseil supérieur de l'Enseignement spécial, les Ministres de l'Education nationale déterminent chacun en ce qui le concerne, les modalités d'organisation de l'enseignement spécial intégré. »

Voici leur justification :

« Il s'agit pour une large part de l'essentiel de l'article 15 de l'arrêté royal du 28 juin 1978, qui a permis des intégrations harmonieuses et efficaces. »

Le Ministre (F) estime que le souci qui est exprimé dans cet amendement trouvera une réponse dans les modalités qui devront effectivement être élaborées ultérieurement. L'amendement se réfère à la procédure qui a cours actuellement.

Les membres retirent alors leur amendement.

Le Ministre (N) se rallie à la réponse de son collègue.

Quelques autres membres désirent amender l'article comme suit :

« A. A l'alinéa premier de cet article, supprimer les mots « sous un chapitre IIbis (nouveau) — de l'enseignement intégré. »

Justification

« L'insertion de cet article est inutile si on admet que l'intégration est un processus qui s'inscrit tout naturellement dans les préoccupations de l'enseignement spécial.

L'adjonction de l'article 5bis suffit car il explicite les modalités d'organisation d'expériences d'enseignement intégré. »

« B. Modifier comme suit l'article 5bis proposé par cet article :

1. entre les mots « qualification » et « l'enseignement ordinaire », remplacer le mot « de » par le mot « dans »;

van artikel 1 van deze wet, in het gewoon onderwijs worden georganiseerd, onder de benaming geïntegreerd buitengewoon onderwijs.

Tot de toepassing van die werkwijze in het buitengewoon onderwijs dient te worden besloten na :

- de instemming van de ouders;*
- het akkoord van de directie van de instelling voor gewoon onderwijs;*
- het beredeneerd advies van de klasseraad en van de instelling belast met de begeleiding.*

Die integratie kan worden georganiseerd in het kleuteronderwijs, het lager onderwijs en het secundair onderwijs.

De Koning bepaalt het bedrag van het krediet of de toelage toe te kennen aan ieder integratieproject.

De Ministers van Onderwijs bepalen, ieder wat hem betreft, op advies van de Hoge Raad voor Buitengewoon Onderwijs, de wijze waarop het geïntegreerd buitengewoon onderwijs wordt georganiseerd. »

Zij verantwoorden dit amendement aldus :

« Dit amendement neemt grotendeels het belangrijkste over van artikel 15 van het koninklijk besluit van 28 juni 1978, dat een harmonische en doeltreffende integratie heeft mogelijk gemaakt. »

De Minister (F) meent dat de zorg die door dit amendement uitgedrukt wordt kan opgevangen worden door de modaliteiten die nadien inderdaad dienen te worden uitgewerkt. Het amendement sluit aan bij de huidige gangbare werkwijze.

De leden trekken hun amendement hierop terug.

De Minister (N) sluit zich bij het antwoord van zijn collega aan.

Een paar andere leden wensen het artikel te amenderen als volgt :

« A. In het eerste lid van dit artikel de woorden « onder een hoofdstuk IIbis (nieuw) — Geïntegreerd onderwijs » te doen vervallen. »

Verantwoording

« Het invoegen van dit artikel is nutteloos wanneer men aanneemt dat de integratie tot de normale gang van zaken behoort in het buitengewoon onderwijs.

De toevoeging van artikel 5bis volstaat omdat het bepaalt op welke wijze experimenten in het geïntegreerd onderwijs worden georganiseerd. »

« B. Artikel 5bis, zoals voorgesteld door dit artikel, te wijzigen als volgt :

1. tussen het woord « kwalificatiegetuigschrift » et de woorden « het gewoon onderwijs » het woord « van » te vervangen door het woord « in »;

2. entre les mots « permanente » et « d'un élève », insérer les mots « partielle ou totale »;

3. après les mots « peut être organisée », insérer les mots « par les deux types d'enseignement »;

4. au point 1, insérer le mot « éventuel » après les mots « le montant » et remplacer les mots « d'intégration » par les mots « à attribuer pour tout le projet d'intégration »;

5. au dernier alinéa, insérer les mots « la nature des projets, les conditions de réalisation » après les mots « chacun en ce qui le concerne »;

6. au dernier alinéa, remplacer les mots « l'enseignement intégré » par les mots « l'intégration. »

Justification

« Les mots « temporaire » et « permanente » déterminent l'intégration dans le temps. Il est également nécessaire de situer toute intégration dans l'action pédagogique et donc dans les contenus des différentes disciplines enseignées.

Les mots « partielle » ou « totale », tout en précisant cette nouvelle dimension, fixent l'ampleur de l'intégration.

Cette intégration, surtout lorsqu'elle est partielle et temporaire, nécessite l'intervention et donc la collaboration des deux types d'enseignement.

C'est un leurre de croire qu'un type d'enseignement, en l'occurrence l'enseignement ordinaire, peut seul organiser l'intégration alors que statistiquement pour 3 élèves sur 4, il est le pourvoyeur de l'enseignement spécial.

L'intégration ne peut réussir que si les deux types d'enseignement décident d'une action concertée sur base d'un projet propre à un élève donné.

L'enseignement spécial a déjà comme objectif la promotion de l'adaptation et donc de l'intégration sociale.

L'intégration scolaire ne fera qu'amplifier et compléter ce qui existe déjà.

La loi de 1970 prévoit en son article 15 que les formulaires de certificats et/ou diplômes sont identiques à ceux utilisés dans l'ordinaire.

Force nous est cependant de reconnaître que certaines personnes et certains organismes n'attribuent pas la même valeur à ces documents selon qu'ils sont délivrés par un établissement d'enseignement ordinaire ou un établissement d'enseignement spécial.

La nouvelle formulation met fin à cette ségrégation puisqu'elle permet à un enfant impliqué dans une action d'intégration d'obtenir les certifications dans l'enseignement ordinaire.

2. tussen de woorden « permanente » en « integratie » in te voegen de woorden « gedeeltelijke of gehele »;

3. na de woorden « in het gewoon onderwijs » in te voegen de woorden « door de twee onderwijstypes »;

4. in punt 1 de woorden « het bedrag » te vervangen door de woorden « het eventuele bedrag » en de woorden « het integratiekrediet of de integratietoelage » te vervangen door de woorden « het krediet of de toelage toe te kennen voor elk integratieproject »;

5. in het laatste lid, na de woorden « Hoge Raad voor Buitengewoon Onderwijs », in te voegen de woorden « de aard van de projecten, de voorwaarden voor de uitvoering en »;

6. in het laatste lid, de woorden « de modaliteiten van organisatie van het geïntegreerd onderwijs » te vervangen door de woorden « en de wijze waarop de integratie wordt georganiseerd. »

Verantwoording

« De woorden « tijdelijke » en « permanente » slaan op de integratie in de tijd. Het is ook nodig dat iedere integratie in een pedagogische context wordt gesitueerd en bijgevolg een plaats krijgt in de verschillende vakken die worden onderwezen.

De woorden « gedeeltelijk » of « geheel », welke die nieuwe dimensie aangeven, bepalen hoe ver die integratie reikt.

Voor die integratie, vooral wanneer zij gedeeltelijk en tijdelijk is, dienen beide onderwijstypes tussenbeide te komen en dus mee te werken.

Het is een illusie te menen dat één type van onderwijs, in dit geval het gewoon onderwijs, de integratie alleen kan organiseren terwijl statistisch gezien drie van de vier leerlingen in het buitengewoon onderwijs uit het gewoon onderwijs komen.

De integratie kan alleen maar slagen indien de twee onderwijstypes besluiten tot een gezamenlijk optreden op grond van een project dat aan de leerling individueel is aangepast.

Het buitengewoon onderwijs heeft reeds ten doel de aanpassing en dus de sociale integratie te bevorderen.

De integratie op school kan alleen maar versterken en aanvullen wat reeds bestaat.

Artikel 15 van de wet van 1970 bepaalt dat de formulieren voor getuigschriften en/of diploma's dezelfde zijn als die welke in het gewoon onderwijs worden gebruikt.

Wel moet worden toegegeven dat sommige personen en instellingen een verschillende waarde toekennen aan die documenten, naargelang zij worden uitgereikt door een instelling voor gewoon onderwijs dan wel door een instelling voor buitengewoon onderwijs.

De nieuwe formulering maakt een einde aan die discriminatie, aangezien het voor een kind voor wie een experiment tot integratie is opgezet, mogelijk wordt getuigschriften te halen in het gewoon onderwijs.

Lorsqu'il y a intégration, certaines interventions extérieures aux deux types d'enseignement peuvent être organisées dans des cas bien précis.

La loi doit prévoir cette éventualité et permettre à toute action de se dérouler dans un contexte réglementaire.

Il faut accepter le fait que l'intégration peut, en fonction du handicap, revêtir les formes les plus diverses. La nouvelle loi sur l'obligation scolaire introduit l'enseignement à horaire réduit ainsi que la formation à temps partiel.

Ces différentes formes d'enseignement peuvent influencer et donc diversifier les types d'intégration.

Les modifications apportées au texte de la loi du 6 juillet 1970 permettent de prévoir cette diversité et donc d'en tenir compte.

Tout en permettant aux divers projets de voir le jour, la modification introduite permet au Ministre concerné de s'entourer d'un maximum de garanties nécessaires au succès des diverses initiatives d'intégration. »

Le Ministre (F) répond à nouveau que les idées de l'amendement peuvent se retrouver dans les modalités d'organisation.

Les auteurs de l'amendement demandent un vote distinct sur les deux premiers alinéas de l'amendement.

Les deux alinéas sont rejetés par 11 voix contre 4 et 2 abstentions.

Une nouvelle fois, deux membres demandent par voie d'amendement que la fixation des modalités d'organisation soit confiée aux ministres communautaires chargés des matières relatives à l'enseignement.

Ils justifient leur amendement en ces termes :

« Les subventions, les crédits et les normes sont de la compétence des Ministres de l'Education nationale. Par contre, l'organisation de l'enseignement relève de la compétence exclusive des Ministres communautaires de l'Enseignement. »

Le Ministre (F) trouve qu'il n'est pas opportun de maintenir des normes et l'octroi de crédits et de subventions au niveau national et d'en attribuer la mise en application aux Communautés.

Un membre fait remarquer qu'il est juridiquement incorrect d'associer des ministres communautaires à la législation nationale.

L'amendement est rejeté par 11 voix contre 4 et 2 abstentions.

L'article est adopté par 11 voix et 6 abstentions.

Wanneer de integratie er is, kan er in nauwkeurig bepaalde gevallen opgetreden worden buiten de twee onderwijstypes.

De wet dient in die mogelijkheid te voorzien en te zorgen dat elk experiment op een reglementaire wijze verloopt.

Men moet kunnen aanvaarden dat de integratie zeer uiteenlopende vormen aanneemt, naargelang van de handicap. De nieuwe wet op de leerplicht voert het onderwijs met beperkt leerplan en de deeltijdse vorming in.

Die verschillende onderwijsvormen kunnen dus de verschillende vormen van integratie beïnvloeden en diversifiëren.

De wijzigingen van de wet van 6 juli 1970 maken die diversiteit mogelijk, zodat er rekening mee kan worden gehouden.

Door verschillende projecten mogelijk te maken, biedt de voorgestelde wijziging aan de Minister de kans om voor zoveel mogelijk waarborgen te zorgen, die noodzakelijk zijn voor het welslagen van de verschillende integratie-initiatieven. »

De Minister (F) antwoordt opnieuw dat de ideeën van het amendement kunnen opgevangen worden in de organisatiemodaliteiten.

De indieners vragen een afzonderlijke stemming over de beide eerste alinea's van het amendement.

De beide alinea's worden verworpen met 11 tegen 4 stemmen, bij 2 onthoudingen.

Nogmaals twee leden vragen bij amendement dat de vastlegging van de organisatiemodaliteiten zou toevertrouwd worden aan de Gemeenschapsministers van Onderwijs.

Zij verantwoorden dit als volgt :

« De subsidies, de kredieten en de normen vallen onder de bevoegdheid van de Ministers van Onderwijs. De organisatie van het onderwijs daarentegen valt onder de exclusieve bevoegdheid van de Gemeenschapsministers van Onderwijs. »

De Minister (F) vindt het niet opportuun, normen en kredietverlening en betoelaging nationaal te houden en de toepassing aan de Gemeenschappen toe te wijzen.

Een lid merkt op dat het juridisch onjuist is, in een nationale wetgeving Gemeenschapsministers te betrekken.

Het amendement wordt verworpen met 11 tegen 4 stemmen, bij 2 onthoudingen.

Het artikel wordt aangenomen met 11 stemmen, bij 6 onthoudingen.

L'ensemble du projet de loi a également été adopté par 11 voix et 6 abstentions.

Le présent rapport a été approuvé à l'unanimité des 17 membres présents.

Le Rapporteur,

F. DEMEULENAERE-DEWILDE.

Le Président,

R. WINDELS.

Het geheel van het ontwerp van wet wordt eveneens met 11 stemmen bij 6 onthoudingen aangenomen.

Dit verslag is eenparig goedgekeurd door de 17 aanwezige leden.

De Verslaggever,

F. DEMEULENAERE-DEWILDE.

De Voorzitter,

R. WINDELS.

BIJLAGE I

MINISTERIE VAN ONDERWIJS
KABINET VAN DE MINISTER
B4/42

Brussel, 4 september 1984

- Aan de heren provinciegouverneurs;
- Aan de heren burgemeesters;
- Aan de inrichtingshoofden van de rijksscholen voor gewoon en buitengewoon kleuter-, lager- en secundair onderwijs;
- Aan de inrichtende machten van de gesubsidieerde vrije school, voor gewoon en buitengewoon kleuter-, lager- en secundair onderwijs;
- Aan de directie van de gesubsidieerde officiële en vrije scholen, voor gewoon en buitengewoon onderwijs;
- Aan de leden van de inspectie van het gewoon en buitengewoon onderwijs;
- Aan de leden van de inspectie van de P.M.S.-centra;
- Aan de directeurs van de gesubsidieerde provinciale, gemeentelijke en vrije P.M.S.-centra;
- Aan de directeurs van de P.M.S.-centra van de Staat;
- Aan de mandatarissen van de gesubsidieerde vrije P.M.S.-centra;
- Aan de hoofdcoördinator en de coördinatoren van het geïntegreerd onderwijs;
- Aan de verificateurs.

Ter kennisgeving :

- Aan de hoge raad voor buitengewoon onderwijs;
- Aan de commissies van advies voor het buitengewoon onderwijs;
- Aan de directeurs van de rijksinrichtingen voor hoger onderwijs;
- Aan de inrichtende overheden van de gesubsidieerde officiële en vrije inrichtingen voor hoger onderwijs (universiteiten uitgezonderd);
- Aan de leden van de inspectie van het hoger onderwijs;
- Aan de ouderverenigingen.

Betreft : Geïntegreerd onderwijs. — Bijsturing.

Na een experimentele fase van drie schooljaren werd vanaf het schooljaar 1983-1984 het geïntegreerd onderwijs op veralgemeende wijze toepasselijk gesteld.

Deze experimentele fase gerealiseerd via een B.T.K.-project bood het niet te onderschatten voordeel dat op een uiterst soepele wijze de mogelijkheden en de grenzen van het geïntegreerd onderwijs konden verkend worden en op een wetenschappelijke wijze op hun doelmatigheid onderzocht en afgebakend.

Steunend op de ervaring, opgedaan gedurende het schooljaar 1983-1984, volgen hierna een aantal verduidelijkingen van de inhoud der omzendbrieven van 5 juli, 28 september en 20 oktober 1983.

Wat de visueel gehandicapten (brailisten) betreft omvat onderhavige tekst een belangrijke verbetering.

1. Leerling geïntegreerd onderwijs

Komen in aanmerking als regelmatige leerlingen van het geïntegreerd onderwijs, de leerlingen die :

- a) voldoen aan de beschikkingen van het koninklijk besluit van 28 juni 1978, houdende afschrijving van de types en de organisatie van

het buitengewoon onderwijs vaststellend de toelatings- en behoudsvoorwaarden in de diverse niveaus van het buitengewoon onderwijs;

b) krachtens het inschrijvingsattest, uitgereikt door een persoon of een instantie, die daartoe bevoegd is, verwezen worden naar het buitengewoon onderwijs van de types 4, 6 of 7;

c) als regelmatige leerling in het gewoon onderwijs ingeschreven zijn en er uiterlijk op 30 september van het betrokken schooljaar de lessen volgen;

d) ten minste een uur additionele hulp per week ontvangen;

e) in het bezit zijn van een attest geïntegreerd onderwijs, afgeleverd door een P.M.S.-centrum.

2. Attest geïntegreerd onderwijs (zie bijlage 1)

Bij ministerieel besluit van 1 september 1984 werd het model van attest buitengewoon onderwijs gewijzigd. Deze wijziging werd ingegeven door de bekommernis het recht van de leerling te vrijwaren. De toelating om buitengewoon onderwijs, ergo geïntegreerd onderwijs te volgen, schept een recht. Het ontstaan van dit recht is zeer belangrijk omdat slechts van het ontstaan ervan de leerling regelmatig kan ingeschreven worden.

Dit heeft tot gevolg dat de datum waarop het attest geïntegreerd onderwijs dit recht verleent niet later mag vallen dan 30 september van het betrokken schooljaar.

3. Plan tot geïntegreerd onderwijs

Het plan tot geïntegreerd onderwijs, dat tot stand komt in gezamenlijk overleg, moet de weerslag zijn van de bekommernis voor de leerling en de zorg voor deskundige bijstand.

Het behoort tot de essentiële opdracht van het begeleidingsteam : de school voor gewoon onderwijs, de school voor buitengewoon onderwijs en de respectieve begeleidende P.M.S.-centra, de vraag van de ouders of van de gehandicapte jongeren om geïntegreerd onderwijs te volgen, zo gunstig en optimaal mogelijk te beantwoorden.

4. De additionele hulp

4.1. Het urenpakket

4.1.1. Algemeenheden.

Het urenpakket voor de additionele hulp kan noch geheel, noch gedeeltelijk voor andere doeleinden aangewend worden.

Daar ieder onderwijsnet instaat voor het globaal organiek maken van het geïntegreerd onderwijs impliceert zulks dat :

a) niet-gebruikte uren additionele hulp van de ene school naar de andere school kunnen overgeheveld worden, voor zover zij tot hetzelfde onderwijsnet behoren;

b) in geen geval per onderwijsnet meer uren additionele hulp kunnen georganiseerd of gesubsidieerd worden dan deze waarop het net krachtens het aantal regelmatige leerlingen voor geïntegreerd onderwijs aanspraak kan maken.

De additionele hulp wordt bij voorkeur verstrekt door een school voor buitengewoon onderwijs waar het type van buitengewoon onderwijs waarnaar de leerling op grond van het inschrijvingsattest verwezen wordt, georganiseerd is.

De additionele hulp wordt verstrekt vanuit een school voor buitengewoon onderwijs, die bij voorkeur tot hetzelfde onderwijsniveau behoort als de school voor gewoon onderwijs waar de leerling de lessen volgt.

4.1.2. Berekening van het urenpakket.

Het urenpakket wordt per dienstverlenende school als volgt berekend. Per regelmatige leerling van het geïntegreerd onderwijs (cf. punt 1) worden twee uren additionele hulp per week verleend.

Voor de visueel gehandicapte leerlingen, die *uitsluitend* op braille als communicatiemiddel aangewezen zijn, worden vier uren per week toegekend.

Voor de additionele hulp van onderwijskundige aard is een uur gelijk aan 50 minuten. Voor de paramedische hulp is een uur, naargelang van het ambt dat de hulpverlener bekleedt, gelijk aan 50 minuten (logopedist) of 60 minuten (andere paramedici).

Wanneer een dienstverlenende school het urenpakket, dat haar toekomt, niet volledig aanwendt, dan kan het niet-gebruikte aantal uren ter beschikking van het eigen net gesteld worden. Deze uren kunnen dan ter beschikking van andere dienstverlenende scholen worden gesteld.

4.2. De integratiekredieten en -toelagen

Per regelmatige leerling van het geïntegreerd onderwijs (*cf.* punt 1) wordt 4 000 frank verleend als een integratiekrediet aan de dienstverlenende rijksscholen voor buitengewoon onderwijs en als een integratie-toelage aan de gesubsidieerde officiële en vrije dienstverlenende scholen voor buitengewoon onderwijs.

5. Personeelsleden die additionele hulp verstrekken

5.1. Uitsluitend de leden van de categorieën van het bestuurs- en onderwijzend personeel en van het paramedisch personeel van de dienstverlenende school voor buitengewoon onderwijs kunnen belast worden met het verstrekken van onderwijskundige, respectievelijk paramedische, additionele hulp, op voorwaarde dat zij gedurende ten minste een volledig schooljaar gefungeerd hebben in het buitengewoon onderwijs. De tegenwaarde geldt echter niet ten aanzien van de personeelsleden die tijdens het schooljaar 1983-1984 met additionele hulp belast werden.

5.2. De georganiseerde of gesubsidieerde uren additionele hulp worden op de verschillende documenten (zowel de schooldocumenten als deze die de ambtsbevoegdheden van de personeelsleden vastleggen) steeds uitgedrukt in een aantal lesuren of uren per week.

5.3. De additionele hulp wordt altijd geacht verstrekt te worden in de dienstverlenende school voor buitengewoon onderwijs.

5.3.1. De prestaties inzake *onderwijskundige additionele hulp* worden, binnen de perken van het (de) niveau(s) waarop het onderwijs georganiseerd wordt in de dienstverlenende school, toegewezen in één of meerdere van de hiernavermelde ambten.

Onderwijsniveau	Ambten die kunnen toegewezen worden
Buitengewoon kleuteronderwijs.	Kleuterleidster A.S.V.
Buitengewoon lager onderwijs.	Onderwijs A.S.V.
Buitengewoon secundair onderwijs :	
— O.V. 1	Leraar A.S.V.
— O.V. 2	Leraar A.S.V. en/of B.G.V.
— O.V. 3	Leraar A.S.V. en/of B.G.V.
— O.V. 4, niveau lager secundair onderwijs	Aller leeropdrachten die in het gewoon secundair onderwijs van het type 1 mogen ingericht worden op het niveau lager secundair onderwijs.
— O.V. 4, niveau hoger secundaire onderwijs	Alle leeropdrachten die in het gewoon secundair onderwijs van het type 1 mogen ingericht worden op het niveau hoger secundair onderwijs.

5.3.2. De prestaties inzake *paramedische additionele hulp* kunnen, ongeacht het (de) niveau(s) waarop het onderwijs georganiseerd wordt in de dienstverlenende school, toegewezen worden in één of meerdere van de volgende ambten :

- kinderverzorgster;
- verpleegster;
- logopedist;
- kinesitherapeut.

5.3.3. De prestaties inzake onderwijskundige en paramedische additionele hulp moeten op dezelfde wijze als alle andere prestaties in de ambten van het bestuurs- en onderwijzend, respectievelijk paramedisch, personeel opgenomen worden in de documenten 3 (jaarlijkse ambtsbezigheden) van de dienstverlenende school, in een afzonderlijke rubriek « geïntegreerd onderwijs »

Ook de documenten, welke met het oog op de goedkeuring van de individuele prestaties en de betaling van de wedde (toelage) van de betrokken personeelsleden dienen voorgelegd te worden aan de bevoegde besturen « beheer administratieve loopbaan », respectievelijk « beheer geldelijke loopbaan », moeten ingevuld worden overeenkomstig de gangbare voorschriften. Wel dient steeds duidelijk te worden vermeld dat de medegedeelde ambtsbevoegdheden, of een nader te bepalen gedeelte ervan, uitgeoefend worden in het geïntegreerd onderwijs. De bedoelde precisering wordt onder de vorm van een opmerking vermeld.

5.3.4. Het is duidelijk dat enkel de personeelsleden die aan de gestelde vereisten voldoen kunnen belast worden met additionele hulp.

8. Het aangifteformulier gewoon onderwijs

Het aangifteformulier gewoon onderwijs, gevoegd bij de ministeriële omzendbrief van 20 oktober 1983, wordt vanaf het schooljaar 1984-1985 vervangen door het hierbij gevoegde nieuwe GON-formulier (zie bijlage 2).

Van dit in zes exemplaren in te vullen formulier bewaart de dienstverlenende school er één in het eigen archief en zendt de overblijvende vijf naar de coördinator. Deze bewaart er eveneens één in zijn archief en zendt de overblijvende vier exemplaren, na zijn visum te hebben aangebracht, aan de inspecteur-hoofdcoördinator, die op zijn beurt een exemplaar bewaart in zijn archief en de resterende drie exemplaren, bekleedt met zijn visum, doorzendt naar de directie van het buitengewoon onderwijs.

Bij het uitbrengen van hun visum zullen de coördinatoren bijzonder waken over de coördinatie gezien in het kader van het globaal organiek maken van de additionele hulp in het eigen schoolnet.

Met de inspecteur-hoofdcoördinator zullen zij er bovendien op toezien dat de punten 1, 4.1.1. en 4.1.2. van deze omzendbrief werden nageleefd. De scholen bedoeld onder punt 1.3. van de ministeriële omzendbrief van 20 oktober 1983, zenden deze documenten rechtstreeks aan de inspecteur-hoofdcoördinator.

De Minister,
D. COENS.

Bijlage 1

Bijvoegsel bij het ministerieel besluit van 19 september 1978 tot omschrijving van de inhoud en de bestemmingen van het inschrijvingsverslag voorzien bij artikel 5 van de wet van 6 juli 1970 op het buitengewoon onderwijs, zoals gewijzigd op 1 september 1984.

ATTEST (*)

De ondergetekende (1)

verklaart dat (2)

aangewezen is om het buitengewoon onderwijs te volgen :

van het type (3)

op het niveau (4)

opleidingsvorm (5)

Datum (6) en handtekening,

(*) De wijzigingen aan dit attest, de niveau bevestigingen (cf. § 2 van de artikelen 8 en 9 van het koninklijk besluit d.d. 28 juni 1978) en het attest leerling geïntegreerd onderwijs, worden op de rugzijde aangebracht.

(1) Naam van de directeur en adres van het organisme dat voor het onderzoek instond voor de types 1, 2, 3, 4 en 8 van het buitengewoon onderwijs.

Naam, hoedanigheid en adres van de geneesheer-specialist die het onderzoek uitvoerde voor de types 5, 6 en 7 van het buitengewoon onderwijs.

(2) Naam, voornaam, geboortedatum en adres.

(3) Het type van buitengewoon onderwijs.

(4) Het onderwijsniveau.

(5) Opleidingsvorm in het buitengewoon secundair onderwijs.

(6) Datum van de conclusie van het wettelijk voorziene toelatingsonderzoek.

Keerzijde attest (datum) betreffende

(naam en voornaam van de leerling)

Attestwijzigingen (1) en bevestigingen (2)

(1) Worden vermeld :

- a) aard van de wijziging;
- b) datum van de conclusie van het onderzoek;
- c) instantie die tot de wijziging besloten heeft;
- d) handtekening.

(2) Uitsluitend niveaubestemmingen overeenkomstig § 2 van de artikelen 8 en 9 van het koninklijk besluit d.d. 28 juni 1978.

Worden vermeld :

- a) het schooljaar waarop de bevestiging slaat;
- b) datum van het gezamenlijk gemotiveerd advies van de klasseraad en van het P.M.S.-Centrum;
- c) de handtekening van de directeur van het centrum.

Attest leerling geïntegreerd onderwijs

Ondergetekende (1)

verklaart dat (2)

geschikt is gewoon onderwijs te volgen mits aangepaste hulp uit het buitengewoon onderwijs vanaf (3)

Hij refereert voor deze verklaring naar het plan tot geïntegreerd onderwijs.

Handtekening,

Jaarlijkse bevestiging van het attest leerling geïntegreerd onderwijs

Datum van de bevestiging

onder refereert naar de jaarlijkse bespreking van het plan tot geïntegreerd onderwijs.

Handtekening van de directeur
van het P.M.S.-Centrum,

(1) Naam en voornaam van de directeur en adres van het P.M.S.-Centrum dat het attest aflevert.

(2) Naam en voornaam van de leerling.

(3) Datum vanaf welke de leerling in aanmerking komt voor G.ON.

MINISTERIE VAN ONDERWIJS
Bestuur van het Basisonderwijs
Directie : Buitengewoon Onderwijs

G.ON.-formulier

De Rijksschool - gesubsidieerde - officiële - vrije school - voor buitengewoon kleuter-, lager-, secundair onderwijs (*)

Adres :

Telefoon :
fungeert als dienstverlenende school.

1. Aantal leerlingen geïntegreerd onderwijs, die op 30 september 19..... in uitvoering van het plan tot integratie in aanmerking komen voor additionele hulp.

Aantal jongens :

Aantal meisjes :

Totaal :

2. Aantal uren additionele hulp ingericht door de dienstverlenende school per week.

Onderwijskundige :

Paramedische :

3. Aantal ongebruikte uren additionele hulp door de dienstverlenende school ter beschikking gesteld van het eigen onderwijs net :

..... uren per week.

— De directeur van de school voor B.O. :

Datum :

Naam en voornaam : Handtekening,

— De afgevaardigde van de inrichtende macht :

Datum :

Naam en voornaam : Handtekening,

— Visum van de coördinator :

Gunstig - ongunstig (*) om de volgende redenen :

Datum :

Handtekening,

— Visum van de rijksinspecteur - hoofdcoördinator :

Gunstig - ongunstig (*) om de volgende redenen :

Datum :

Datum **Handtekening.**

Leerlingen geïntegreerd onderwijs, die op 30 september 19... in uitvoering van het plan tot integratie in aanmerking komen voor additionele hulp

[illegible]

(1) = Voor type 6 met « B » aanduiden de visueel gehandicapte, die zich uitsluitend met braille bedient.
(2) P = Paramedisch.
(3) O = Onderwijskundig.

ANNEXE II

*L'évolution internationale
de l'enseignement intégré (N)***1. Une évolution parallèle de l'enseignement spécial
jusqu'à la fin des années soixante**

Jusqu'à la fin des années soixante, l'enseignement spécial s'est développé de manière semblable dans les pays occidentaux qui donnent le ton. Partout sont apparus des établissements d'enseignement spécial ayant une organisation distincte, sous l'influence des conceptions médicales.

2. L'évolution de l'enseignement spécial intégré**2.1. L'évolution a été influencée par divers facteurs**

Sous l'influence de la pensée pédagogique qui mettait l'accent sur l'aspect relationnel de la notion de handicap, et sous l'influence du principe de normalisation — les handicapés ont droit à une vie aussi normale que possible —, on a plaidé pour l'intégration des handicapés dans le système ordinaire d'éducation et d'enseignement. Ce mouvement a été nourri également par des motifs idéologiques, par le mouvement de défense des droits civils des minorités, par la pression des associations de parents et de handicapés, par la progression de la tolérance dans l'enseignement ordinaire par suite de la dénatalité...

**2.2. Les pays scandinaves, les Etats-Unis et l'Angleterre sont le fer
de lance de l'évolution**

Au cours des années septante sont apparues des législations qui ont favorisé l'intégration : Norvège 1969-1975, Danemark 1969-1980, Etats-Unis 1975, Angleterre 1981.

**2.3. La nécessité d'établissements d'enseignement spécial n'est pas
mise en question dans ces pays**

Cependant, dans aucun de ces pays on ne met en question la nécessité d'établissements spécialisés d'enseignement spécial dispensé par des spécialistes. Mais ils sont appliqués selon des modèles d'organisation différents : établissements d'enseignement spécial à organisation distincte, localisation d'écoles sur un campus d'enseignement ordinaire, sections ou classes d'enseignement spécial dans une école ordinaire, cursus pour handicapés à organisation partiellement distincte, assistance limitée de l'enseignement spécial à une classe ou un groupe ordinaires.

2.4. Il subsiste manifestement des limites

Cependant, il est également frappant de constater qu'il y a manifestement des limites à la capacité d'intégration de l'école ordinaire. Un grand nombre d'élèves fréquentent encore, dans ces pays, des établissements séparés : Norvège 0,8 p.c., Danemark 1,8 p.c., Etats-Unis ± 3 p.c.

2.5. La situation particulière de l'Italie

En Italie, l'enseignement spécial a été entièrement supprimé en 1977 dans l'enseignement officiel. Mais il subsiste des écoles privées d'enseignement spécial.

3. Pays où l'enseignement spécial autonome reste dominant**3.1. L'intégration comme objectif et non comme moyen**

Dans un certain nombre d'autres pays, parmi lesquels les Pays-Bas, la Belgique, la France, l'Irlande et l'Allemagne, l'enseignement spécial organisé de manière autonome reste le type d'enseignement dominant.

BIJLAGE II

*De internationale ontwikkeling van het
geïntegreerd onderwijs (N)***1. Een gelijklopende ontwikkeling van het buitengewoon onderwijs
tot het einde van de zestiger jaren**

Tot het einde van de zestiger jaren ontwikkelde het buitengewoon onderwijs zich in de toonaangevende Westerse landen op een gelijkwaardige wijze. Overal ontstonden afzonderlijk georganiseerde voorzieningen voor buitengewoon onderwijs, onder invloed van een medisch denkmodel.

2. De ontwikkeling van het geïntegreerd buitengewoon onderwijs**2.1. De ontwikkeling werd door velerlei beïnvloed**

Onder invloed van het pedagogisch denken waarin het relationele aspect van het begrip handicap werd beklemtoond en onder invloed van het normalisatieprincipe : gehandicapten hebben recht op een zo normaal mogelijk leven, werd een pleidooi gehouden om gehandicapten te integreren in het gewone opvoedings- en onderwijssysteem. Deze beweging werd ook mee gevoed door ideologische motieven, door de beweging tot verdediging van de burgerrechten van minderheden, door de druk van ouder- en gehandicaptenbewegingen, door de verhoging van de tolerantie van het gewoon onderwijs ingevolge de denataliteit...

**2.2. De Scandinavische landen, de V.S.A. en Engeland vormen de
speerpunten van de ontwikkeling**

In de loop van de zeventiger jaren ontstonden wetgevingen die integratiebevorderend werkten : Noorwegen 1969-1975, Denemarken 1969-1980, de V.S.A. 1975, Engeland 1981.

**2.3. De noodzaak van voorzieningen voor B.O. wordt in deze
landen niet in vraag gesteld**

Nochtans wordt in geen enkel van deze landen de noodzaak van gespecialiseerde voorzieningen voor buitengewoon onderwijs, verstrekt door specialisten, in vraag gesteld. Maar zij worden in verschillende organisatiemodellen aangewend : van afzonderlijk georganiseerde voorzieningen voor buitengewoon onderwijs, afdelingen of klassen voor B.O. in een gewone school, tot een gedeeltelijk afzonderlijk georganiseerd curriculum voor gehandicapten, tot enige extra hulp vanuit het B.O. in een gewone klas of groep.

2.4. Er blijven blijkbaar grenzen

Toch valt ook op dat er blijkbaar grenzen zijn aan het integratievermogen van de gewone school. Nog belangrijke aantallen leerlingen vertoeven in die landen in gesegregeerde voorzieningen : Noorwegen 0,8 p.c., Denemarken 1,8 p.c., de V.S.A. ± 3 p.c.

2.5. De aparte situatie in Italië

In Italië werd het buitengewoon onderwijs in 1977 volledig afgeschaft in het officieel onderwijs. Maar privé-scholen voor buitengewoon onderwijs bleven verder bestaan.

3. Landen waarin het autonoom B.O.-onderwijs dominerend blijft**3.1. Integratie als doel, niet als middel**

In een aantal andere landen, waaronder Nederland, België, Frankrijk, Ierland en Duitsland, blijft het autonoom georganiseerd buitengewoon onderwijs de dominante onderwijsvorm.

Dans ces pays, on met l'accent sur l'intégration en tant qu'objectif et non en tant que moyen.

3.2. Ces pays organisent des expériences

Cependant, il est frappant de constater que tous ces pays organisent des expériences en vue de déterminer comment il est possible d'intégrer un certain nombre de handicapés à l'enseignement ordinaire.

3.3. Prudence inspirée de l'expérience et des conceptions nouvelles

Cette approche prudente repose également sur l'expérience du premier groupe de pays, où l'on s'est aperçu que le succès des tentatives d'intégration dépendait de toute une série de contingences. L'intégration est le résultat d'un processus interactif entre tous les participants. Il s'agit d'un authentique processus pédagogique, qui doit être planifié, organisé, évalué et corrigé minutieusement.

Le bien-être de l'enfant doit être au centre des préoccupations et non l'intérêt des établissements ou les motifs idéologiques.

4. La C.E.E. étudie et soutient également la problématique de l'intégration

Enfin, nous tenons à souligner que la problématique de l'intégration des handicapés à l'enseignement ordinaire était également à l'ordre du jour de la 932e session du Conseil des ministres de l'Education nationale, qui s'est tenue le 4 juin 1984 à Luxembourg.

A cette réunion, les Etats membres de la C.E.E. se sont engagés à promouvoir l'intégration des handicapés à l'enseignement ordinaire au moyen de mesures adéquates. A cette occasion, les discussions ont surtout porté sur l'accessibilité des bâtiments, la nécessité de préparer les futurs enseignants à ce processus d'intégration, la recherche de stratégies appropriées et la nécessité de sensibiliser à cette problématique toute la société et en particulier les membres de la communauté éducative et les élèves.

A la suite de cette réunion s'est constitué, dans le cadre de la C.E.E., un groupe de travail composé de représentants des Etats membres pour étudier l'état de la question dans les différents pays. En outre, ce groupe de travail élabore un plan d'action pluriannuel pour soutenir une politique d'intégration judicieuse.

Notre pays est représenté à ce groupe de travail par deux experts.

5. La situation dans notre pays

5.1. Un nombre limité d'élèves dans l'enseignement spécial

En Belgique, par une politique scolaire rigoureuse, par des mesures de structure et par l'élargissement de l'action de l'enseignement ordinaire, le nombre des élèves de l'enseignement spécial a été limité de façon draconienne : 2,91 p.c. de la population scolaire totale.

5.2. Le développement de l'enseignement spécial intégré

L'enseignement spécial intégré, organisé depuis 1980, constitue une étape nouvelle du développement de notre système d'enseignement. Il est à noter que l'enseignement ordinaire, tel qu'il est organisé en Flandre, répond aux conditions les plus strictes en matière d'intégration. En Wallonie, on développe principalement l'intégration partielle comme moyen de préparer la réintégration des élèves de l'enseignement spécial au système ordinaire.

En Flandre, l'intégration a été limitée jusqu'ici aux handicapés physiques et sensoriels. Concrètement, il s'agit de 404 élèves : 73 handicapés physiques, 166 handicapés visuels (131 malvoyants et 35 brailles) et 165 handicapés auditifs, soit 1,19 p.c. de la population de l'enseignement spécial+enseignement ordinaire.

En Wallonie, il s'agit des mêmes handicapés, mais d'autres également. Au total, cela concerne 161 élèves : 1 élève relevant du type d'en-

In deze landen wordt de integratie evenzeer als doel geaccentueerd, niet als middel.

3.2. In deze landen worden experimenten georganiseerd

Toch valt ook op dat in al deze landen experimenten opgezet worden om na te gaan hoe men een aantal gehandicapten kan integreren in het gewoon onderwijs.

3.3. Voorzichtigheid geïnspireerd door ervaringen en nieuwe inzichten

Deze voorzichtige benadering steunt ook op de ervaringen in de eerste groep landen waar men ontdekte dat het succes van integratiepogingen afhankelijk is van een ganse reeks randvoorwaarden. Integratie is het resultaat van een interactieproces tussen alle participanten. Het gaat om een echt leerproces dat minutieus moet gepland, georganiseerd, geëvalueerd en bijgestuurd worden.

Het welzijn van het kind moet centraal staan, niet het belang van instellingen of ideologische motieven.

4. Ook in de E.E.G. wordt de integratieproblematiek bestudeerd en ondersteund

Tenslotte willen we aanstippen dat de problematiek van de integratie van de gehandicapten in het gewoon onderwijs eveneens aan de orde was op de 932ste zitting van de Raad van Ministers van Onderwijs, die doorging op 4 juni 1984 te Luxemburg.

Op deze bijeenkomst hebben de lid-staten van de E.E.G. zich geëngageerd om de integratie van gehandicapten in het gewoon onderwijsstelsel te bevorderen bij middel van passende maatregelen. Daarbij stond de discussie rond de toegankelijkheid van de gebouwen centraal, de noodzaak om de toekomstige leerkrachten op dit integratieproces voor te bereiden, het zoeken naar aangepaste strategieën en de noodzaak om gans de maatschappij en in het bijzonder de participanten van de educatieve gemeenschap en de leerlingen voor deze problematiek te sensibiliseren.

Als gevolg van deze bijeenkomst werd in het kader van de E.E.G. een werkgroep gevormd, samengesteld uit vertegenwoordigers van de lid-staten, die de stand van zaken in de verschillende landen bestudeert. Daarenboven wordt in deze werkgroep een meerjarig actieplan ontwikkeld ter ondersteuning van een verantwoorde integratiepolitiek.

Ons land is in deze werkgroep vertegenwoordigd door twee deskundigen.

5. De situatie in ons land

5.1. Een beperkt aantal leerlingen in het B.O.

In België werd door een streng leerlingenbeleid, door structurele maatregelen en door het verruimen van de zorgenbreedte van het gewoon onderwijs, het aantal B.O.-leerlingen drastisch beperkt : 2,91 p.c. van de totale schoolbevolking.

5.2. De ontwikkeling van het geïntegreerd buitengewoon onderwijs

Het geïntegreerd buitengewoon onderwijs georganiseerd sedert 1980, vormt een nieuwe stap in de ontwikkeling van ons onderwijsstelsel. Daarbij valt op dat het gewoon onderwijs, zoals dat in Vlaanderen georganiseerd wordt, beantwoordt aan de hoogste eisen die inzake integratie gesteld worden. In Wallonië wordt hoofdzakelijk de partiële integratie bevorderd als een middel om de reïntegratie van de leerlingen uit het buitengewoon onderwijs naar het gewoon stelsel voor te bereiden.

In Vlaanderen werd de integratie tot hertoe beperkt tot lichamelijk gehandicapten en sensorieel gestoorde. Concreet gaat het over 404 leerlingen : 73 lichamelijk gehandicapten, 166 visueel gehandicapten (131 slechtzienden en 35 brailles) en 165 gehoorgestoorde, of 1,19 p.c. van de schoolbevolking in gewoon en buitengewoon onderwijs samen.

In Wallonië gaat het om dezelfde gehandicapten maar ook om andere. In totaal betreft het 161 leerlingen : 1 leerling aangewezen op

seignement pour handicapés mentaux légers, 2 élèves relevant du type d'enseignement pour caractériels, 8 handicapés moteurs, 7 handicapés visuels, 126 handicapés auditifs et 17 handicapés scolaires. Cela représente 0,57 p.c. de la population totale de l'enseignement spécial.

En Flandre, l'enseignement ordinaire est organique depuis le 1er septembre 1985. En Wallonie, on en est toujours au stade expérimental sur la base de projets approuvés par le département.

Les expériences portant sur ces nouvelles possibilités sont positives.

Dans notre pays, la phase expérimentale en la matière est terminée. Il est indiqué de créer une base légale pour cet enseignement spécial intégré en offrant, dans le respect des deux communautés, la possibilité d'organiser cet enseignement spécial intégré selon des conceptions et des modalités propres, et en se limitant à fixer en commun le montant du crédit d'intégration ou de la subvention d'intégration et les normes relatives au personnel complémentaire d'encadrement provenant de l'enseignement spécial.

het onderwijstype voor licht mentaal gehandicapten, 2 aangewezen op het onderwijstype voor karaktergestoorden, 8 motorisch gehandicapten, 7 visueel gehandicapten, 126 auditief gehandicapten en 17 leergestoorden. Het gaat om 0,57 pct. van de totale schoolbevolking in het buitengewoon onderwijs.

In Vlaanderen is het gewoon onderwijs organiek met ingang van 1 september 1985. In Wallonië werkt men nog experimenteel op basis van projecten goedgekeurd door het departement.

De ervaringen met deze nieuwe mogelijkheden zijn positief.

De experimenteerfase is in ons land ter zake voorbij. Het is aangezien dat een wettelijke basis gecreëerd wordt voor dit geïntegreerd buitengewoon onderwijs waarbij in respect voor beide gemeenschappen de kans wordt geboden om dit geïntegreerd buitengewoon onderwijs te organiseren volgens eigen inzichten en modaliteiten en waarbij alleen nog het bedrag van het integratiekrediet of de integratietoelage en de normen voor bijkomende personeelsomkadering vanuit het buitengewoon onderwijs gemeenschappelijk moet bepaald worden.

ANNEXE III

*Dépassement net de l'encadrement dans
l'enseignement ordinaire — Année scolaire 1985-1986 (N)*

1. Enseignement de l'Etat : nihil.

Cela signifie que tous les élèves de l'enseignement de l'Etat sont aidés par une école d'enseignement spécial de l'Etat : 26 handicapés moteurs, 15 handicapés visuels (dont 5 brailistes) et 12 handicapés auditifs.

2. L'enseignement subventionné officiel : 4 élèves.

Enseignement provincial : 3 élèves.

L'enseignement spécial provincial aide

— 1 élève dans une école communale ordinaire

— 2 élèves dans l'enseignement provincial ordinaire.

Enseignement communal : 1 élève.

L'enseignement spécial communal aide

— 1 élève dans un établissement provincial ordinaire.

3. Enseignement libre : 35 élèves.

L'enseignement spécial libre aide

— 33 élèves dans l'enseignement communal ordinaire

— 2 élèves dans l'enseignement provincial ordinaire.

4. Dépassement net total : 39 élèves, soit 9,65 p.c. de la population totale de l'enseignement spécial intégré.

BIJLAGE III

*Netoverschrijding bij begeleiding in het gewoon onderwijs
— Schooljaar 1985-1986 (N)*

1. Rijksonderwijs : nihil.

Dit betekent dat alle leerlingen uit het R.O. hulp ontvangen vanuit een Rijksschool voor B.O. : 26 motorisch gehandicapten, 15 visueel gehandicapten (waaronder 5 brailisten) en 12 auditief gehandicapten.

2. Officieel gesubsidieerd onderwijs : 4 leerlingen.

Provinciaal onderwijs : 3 leerlingen.

Het provinciaal buitengewoon onderwijs verleent

— voor 1 leerling hulp in gewone gemeentelijke school

— voor 2 leerlingen in gewone vrije scholen.

Gemeentelijk onderwijs : 1 leerling.

Het gemeentelijk buitengewoon onderwijs verleent

— voor 1 leerling hulp in een gewone provinciale onderwijsinstelling.

3. Vrij onderwijs : 35 leerlingen.

Het vrij buitengewoon onderwijs verleent hulp

— voor 33 leerlingen in het gewoon gemeentelijk onderwijs

— voor 2 leerlingen in het gewoon provinciaal onderwijs.

4. Netoverschrijding totaal : 39 leerlingen of voor 9,65 pct. van de totale bevolking van het geïntegreerd buitengewoon onderwijs.

ANNEXE IV

Evolution et situation
de l'enseignement spécial intégré (N)

BIJLAGE IV

Evolutie en stand van zaken
van het geïntegreerd buitengewoon onderwijs (N)

Type	Réseau — Net	Evolution de l'enseignement spécial intégré — Evolutie van het geïntegreerd buitengewoon onderwijs			Importance relative de l'enseignement spécial intégré — Relatieve betekenis van het geïntegreerd buitengewoon onderwijs				
					Année scolaire 1985-1986 — Schooljaar 1985-1986		Année scolaire 1984-1985 — Schooljaar 1984-1985		
		Année scolaire 1983-1984 — Schooljaar 1983-1984	Année scolaire 1984-1985 — Schooljaar 1984-1985	Année scolaire 1985-1986 — Schooljaar 1985-1986	Pourcentage par rapport au total de l'enseigne- ment spécial intégré — Proc. verh. t.o.v. totaal geïntegreerd buiten- gewoon onderwijs	Pourcentage par rapport à l'enseigne- ment spécial + l'enseigne- ment spécial intégré — Proc. verh. t.o.v. totaal buiten- gewoon onderwijs + geïntegreerd buiten- gewoon onderwijs	Nombre total d'élèves types 4, 6, 7 — Totaal aantal leerlingen type 4, 6, 7	Nombre total d'élèves enseignement spécial + enseignement spécial intégré — Totaal aantal leerlingen onderwijs + geïntegreerd buiten- gewoon onderwijs	Pourcentage enseigne- ment spécial intégré/ enseigne- ment spécial + enseigne- ment spécial intégré — Proc. verh. geïntegreerd buiten- gewoon onderwijs/ buiten- gewoon onderwijs + geïntegreerd buiten- gewoon onderwijs
Type 4	Etat. — Rijk	18	20	22	5,44	0,06	335	355	5,63
	Subventionné officiel. — Off. gesub.	4	8	4	0,99	0,01	68	76	10,52
	Libre. — Vrij	19	40	47	11,63	0,13	1 180	1 220	3,27
	Total. — Totaal	41	68	73	18,06	0,21	1 583	1 651	4,11
Type 6	Etat. — Rijk	8	11	17	4,20	0,05	2	13	84,61
	Subventionné officiel. — Off. gesub.	8	13	17	4,20	0,05	57	70	18,57
	Libre. — Vrij	93	118	132	32,67	0,39	316	434	27,18
	Total. — Totaal	109	142	166 (2)	41,08	0,49	375	517	27,46
Type 7	Etat. — Rijk	3	9	14	3,46	0,04	2	11	81,81
	Subventionné officiel. — Off. gesub.	9	8	13	3,21	0,03	73	81	9,87
	Libre. — Vrij	72	109	138	34,15	0,40	759	868	12,55
	Total. — Totaal	84	126	165	40,84	0,48	834	960	13,12
Total enseignement spécial intégré. — Totaal geïnte- greerd buitengewoon onderwijs :									
	— Etat. — Rijk	29	40	53	13,11	0,15	39	79	50,63
	— Subventionné officiel. — Off. gesub.	21	29	34	8,41	0,10	198	227	12,77
	— Libre. — Vrij	184	267	317	78,46	0,94	2 255	2 522	10,58
	— Total. — Totaal	234	336	404	99,98	1,19	2 792	3 128	10,74
Nombre total d'élèves dans l'enseignement spécial. — Totaal aantal leerlingen in buitengewoon onderwijs									
		34 718	33 764	33 292 (1)					
Nombre total d'élèves dans l'enseignement spécial + enseignement spécial intégré. — Totaal aantal leer- lingen in buitengewoon onderwijs + geïntegreerd buitengewoon onderwijs									
		34 952	34 100	33 696					
Pourcentage enseignement ordinaire intégré par rapport à enseignement spécial + enseignement spécial inté- gré. — Procentuele verhouding van het geïntegreerd gewoon onderwijs ten opzichte van het buitenge- woon onderwijs + buitengewoon geïntegreerd onderwijs									
		0,66	0,98	1,19					

(1) Comptage provisoire du 4 septembre 1985.

(2) Dont 131 mal-voyants et 35 brailleuses. Ce dernier groupe compte 5 élèves dans l'enseignement de l'Etat, 2 dans l'enseignement subventionné officiel et 28 dans l'enseignement libre. Au cours de l'année scolaire 1984-1985, 25 brailleuses étaient inscrits dans l'enseignement ordinaire.

(1) Voorlopige telling d.d. 4 september 1985.

(2) Waarvan 131 slechtzienden en 35 brailleuses. Deze laatste groep telt 5 leerlingen in het Rijksonderwijs, 2 in het officieel gesubsidieerd onderwijs en 28 in het vrij onderwijs. Tijdens het schooljaar 1984-1985 waren er 25 brailleuses ingeschreven in het gewoon onderwijs.

ANNEXE V

BIJLAGE V

Répartition des élèves de l'enseignement spécial intégré entre les divers niveaux d'enseignement — Année scolaire 1985-1986 (N)

Spreiding van de leerlingen van het geïntegreerd onderwijs, over de verschillende onderwijsniveaus — Schooljaar 1985-1986 (N)

Nombre d'élèves de l'enseignement spécial intégré répartis entre l'enseignement fondamental et l'enseignement secondaire dans les différents réseaux Aantal leerlingen geïntegreerd onderwijs verdeeld over basis- en secundair onderwijs in de verschillende onderwijsnetten						Pourcentages des élèves de l'enseignement spécial intégré répartis entre l'enseignement fondamental et l'enseignement secondaire dans les différents réseaux Procentverdeling van de leerlingen geïntegreerd onderwijs over basis- en secundair onderwijs in de verscheidene netten			
Type	Niveau Net	Etat Rijk	Sub- ventionné officiel — Officieel gesubsidieerd	Libre Vrij	Total Totaal	Etat Rijk	Sub- ventionné officiel — Officieel gesubsidieerd	Libre Vrij	Total Totaal
Type 4	Enseignement maternel + enseignement primaire. — <i>Kleuteronderwijs + Lager onderwijs</i>	10	4	44	58	45,45	100,00	93,61	79,45
	Enseignement second. — <i>Secundair onderwijs</i>	12	—	3	15	54,55	—	6,39	20,55
	Total. — <i>Totaal</i>	22	4	47	73	100,00	100,00	100,00	100,00
Type 6	Enseignement maternel + enseignement primaire. — <i>Kleuteronderwijs + Lager onderwijs</i>	12	14	82	108	70,58	82,35	62,12	65,06
	Enseignement second. — <i>Secundair onderwijs</i>	5	3	50	58	29,42	17,65	37,88	34,94
	Total. — <i>Totaal</i>	17	17	132	166 (1)	100,00	100,00	100,00	100,00
Type 7	Enseignement maternel + enseignement primaire. — <i>Kleuteronderwijs + Lager onderwijs</i>	8	13	109	130	57,14	100,00	78,98	78,78
	Enseignement second. — <i>Secundair onderwijs</i>	6	—	29	35	42,86	—	21,02	21,22
	Total. — <i>Totaal</i>	14	13	138	165	100,00	100,00	100,00	100,00
Total. — <i>Totaal</i> :									
	— Enseignement maternel + enseignement primaire. — <i>Kleuter onderwijs + lager onderwijs</i>	30	31	235	296	56,60	91,17	74,13	73,26
	— Enseignement secondaire. — <i>Secundair onderwijs</i>	23	3	82	108	43,40	8,83	25,87	26,74
	— Total. — <i>Totaal</i>	53	34	317	404	100,00	100,00	100,00	100,00

(1) 35 élèves sont des brailistes, dont 24 suivent l'enseignement intégré dans l'enseignement fondamental et 11 dans l'enseignement secondaire.

(1) 35 leerlingen zijn brailisten, waarvan er 24 geïntegreerd onderwijs volgen in het basisonderwijs en 11 leerlingen in het secundair onderwijs.

ANNEXE VI

- Provenance des élèves intégrés (*)
 en p.c. E.S. : en provenance de l'enseignement spécial
 en p.c. E.O. : en provenance de l'enseignement ordinaire
 — Belgique : enseignement en néerlandais.
 — Année scolaire 1983-1984 (N)

BIJLAGE VI

- Herkomst van geïntegreerde leerlingen (*)
 in pct. B.O. : herkomstig uit het buitengewoon onderwijs
 in pct. G.O. : herkomstig uit het gewoon onderwijs.
 — België : Nederlandstalig onderwijs
 — Schooljaar 1983-1984 (N)

Type enseignement spécial intégré Provenance	Type 4 (MOT.) E.S./E.O.	Type 6 (VUE) E.S./E.O.	Type 7 (OUÏE) E.S./E.O.	Total E.S./E.O.
Type geïntegreerd onderwijs Herkomst	Type 4 (MOT.) B.O./G.O.	Type 6 (VIS.) B.O./G.O.	Type 7 (AUD.) B.O./G.O.	Totaal B.O./G.O.
Enseignement maternel et primaire. — <i>Kleuter-, en lager Onderwijs</i>	35/65	8/92	28/72	17/83
Enseignement secondaire. — <i>Secundair Onderwijs</i>	58/42	70/30	52/48	59/41
Totaux. — <i>Totalen</i>	49/51	27/73	42/58	36/64

(*) Source : Dr. F.E. Willems, *Het geïntegreerd onderwijs*.
 (G.ON) Analyse des données fournies en la matière par les centres P.M.S.
 Rapport du 23 juin 1984, 69 pages.

(*) Bron : Dr. F.E. Willems, *Het geïntegreerd onderwijs*.
 (G.ON) Analyse van gegevens die ter zake door de P.M.S.-centra werden
 overgemaakt.
 Rapport van 23 juni 1984, 69 bladz.

ANNEXE VII

Auxiliaires paramédicaux d'encadrement
 — Année scolaire 1984-1985 (N)

Par élève

1. Pourcentage d'encadrement en application de l'arrêté royal n° 67 du 20 juillet 1982 relatif au personnel paramédical :

0,86 heure par élève = égal pour tous les réseaux, valable pour tous les externes de tous les réseaux.

2. En application de l'arrêté royal n° 67 du 20 juillet 1982 complété par l'arrêté royal n° 184 réglant la situation dans l'enseignement de l'Etat.

Etat : 0,93 heure par élève interne de l'enseignement de l'Etat.

3. En application de l'arrêté royal n° 67 complété par les heures résultant du protocole d'accord du 28 juin 1983 entre le ministre de l'Education nationale (N) et le ministre communautaire responsable de la Prévoyance sociale.

Enseignement libre : 0,86 heure par élève semi-interne ou interne.

BIJLAGE VII

Personeelsomkadering paramedici
 — Schooljaar 1984-1985 (N)

Per leerling

1. Omkaderingspercentage in toepassing van het K.B. nr. 67 van 20 juli 1982 op het paramedisch personeel :

0,86 u per leerling = gelijk voor alle netten, geldig voor alle externen uit alle netten.

2. Bij toepassing van het K.B. nr. 67 van 20 juli 1982, aangevuld met het K.B. nr. 184 tot regeling van de situatie in het R.O.

Rijk : 0,93 u per interne leerling van het R.O.

3. Bij toepassing van het K.B. nr. 67, aangevuld met de uren voortvloeiend uit het protocolakkoord van 28 juni 1983 tussen de Minister van Onderwijs en de Gemeenschapsminister, verantwoordelijk voor welzijnszorg.

Vrij onderwijs : 0,86 u per semi-interne of interne leerling.

ANNEXE VIII

BIJLAGE VIII

Le tableau ci-dessous reflète la population scolaire concernée pendant l'année scolaire 1984-1985 (F)

De tabel hieronder is een weergave van de betrokken schoolbevolking tijdens het schooljaar 1984-1985 (F)

Types Types	1	2	3	4	5	6	7	8	Total Totaal
Niveau :									
— Maternel. — <i>Kleuteronderwijs</i>	—	—	—	—	—	—	10 (+ 6)	—	16
— Primaire. — <i>Lager</i>	—	—	2	(4)	—	5	20 (+ 62)	17	110
— Secondaire. — <i>Middelbaar</i>	1	—	—	(4)	—	2	28	—	35
Totaux. — <i>Totalen</i>	1	—	2	8	—	7	126	17	161

N.B. — Les nombres figurant entre parenthèses concernent des modalités d'intégration résultant d'initiatives particulières s'inscrivant dans le projet éducatif de certaines écoles.

N.B. — De getallen tussen haakjes hebben betrekking op modaliteiten van integratie voortvloeiend uit het schoolwerkplan van sommige scholen.

ANNEXE IX

BIJLAGE IX

Répartition des élèves de l'enseignement intégré entre les différents niveaux d'enseignement et comparaison avec la population de l'enseignement spécial

Spreiding van de leerlingen van het geïntegreerd onderwijs over de verschillende onderwijsniveaus en vergelijking met de schoolbevolking van het buitengewoon onderwijs

Niveau Niveau	Type 4 Type 4				Type 6 Type 6			
	Population enseignement spécial intégré Bevolking geïntegreerd onderwijs		Population enseignement spécial Bevolking buitengewoon onderwijs		Population enseignement spécial intégré Bevolking geïntegreerd onderwijs		Population enseignement spécial Bevolking buitengewoon onderwijs	
	Nombre Aantal	Pourc. Proc.	Nombre Aantal	Pourc. Proc.	Nombre Aantal	Pourc. Proc.	Nombre Aantal	Pourc. Proc.
Enseignement maternel. — <i>Kleuteronderwijs</i>	8	19,51	207	12,92	30	27,52	34	8,71
Enseignement primaire. — <i>Lager Onderwijs</i>	9	21,95	626	39,10	46	42,20	125	32,05
Enseignement secondaire. — <i>Secundair Onderwijs</i>	24	58,53	768	47,97	33	30,27	231	59,23
Totaux. — <i>Totalen</i>	41	99,99	1 601	99,99	109	99,99	390	99,99

Niveau — Niveau	Type 7 — Type 7				Total — Totaal			
	Population enseignement spécial intégré — Bevolking geïntegreerd onderwijs		Population enseignement spécial — Bevolking buitengewoon onderwijs		Population enseignement spécial intégré — Bevolking geïntegreerd onderwijs		Population enseignement spécial — Bevolking buitengewoon onderwijs	
	Nombre — Aantal	Pourc. — Proc.	Nombre — Aantal	Pourc. — Proc.	Nombre — Aantal	Pourc. — Proc.	Nombre — Aantal	Pourc. — Proc.
Enseignement maternel. — <i>Kleuteronderwijs</i>	11	13,09	165	19,66	49	20,94	406	14,34
Enseignement primaire. — <i>Lager Onderwijs</i>	25	29,76	334	39,80	80	34,18	1 085	38,33
Enseignement secondaire. — <i>Semundair Onderwijs</i>	48	57,14	340	40,52	105	44,87	1 339	47,31
Totaux. — <i>Totalen</i>	84	99,99	839	99,99	234	99,99	2 830	99,98

Année scolaire 1983-1984 (N).

Schooljaar 1983-1984 (N).

ANNEXE X

Nature de l'aide fournie à l'enseignement ordinaire par
l'enseignement spécial — Année scolaire 1985-1986 (N)

BIJLAGE X

Aard van de hulp die geboden wordt vanuit het buitenge-
woon onderwijs in het gewoon onderwijs —
Schooljaar 1985-1986 (N)

Réseau — Net	Nombre d'élèves — Aantal leerlingen		Nombre d'élèves recevant une aide — Aantal leerlingen die hulp ontvangen		Nombre d'heures d'aide théorique- ment disponible	Nombre réel d'heures d'aide fournie — Feitelijk aantal uren geboden hulp		Nombre réel d'heures d'aide fournie — Feitelijk aantal uren verstrekte hulp
	Total E.O. — Totaal G.O.	Brailistes — Braillisten	Enseignants — Onderwijs- krachten	Para- médicaux — Para- medisch		Pédago- gues — Onderwijs- kundig	Para- médicaux — Para- medisch	
Etat. — <i>Rijk</i>	53	5	18	38	116	39	77	116
Pour-cent. — <i>Percentage</i>		9,43	33,96	71,69		33,62	68,77	100,00
Nombre heures/élève. — <i>Aantal uren/leerling</i>					2 h/u 18'			
Subventionné officiel. — <i>Off. ges.</i>	34	2	32	14	72	48	25	73
Pour-cent. — <i>Percentage</i>		5,88	94,11	41,17		66,66	34,72	101,38
Nombre heures/élève. — <i>Aantal uren/leerling</i>					2 h/u 11'			
Subventionné libre. — <i>Vrij ges.</i>	317	28	271	55	690	580	108	688
Pour-cent. — <i>Percentage</i>		8,83	85,48	17,35		85,05	15,65	99,71
Nombre heures/élève. — <i>Aantal uren/leerling</i>					2 h/u 17'			
Total. — <i>Totaal</i>	404	35	321	107	878	667	210	877
Pour-cent. — <i>Percentage</i>		8,66	79,45	26,48		75,96	23,91	99,88
Nombre heures/élève. — <i>Aantal uren/leerling</i>					2 h/u 16'			